

Académie Natoy

KATALOG IZLOŽBE

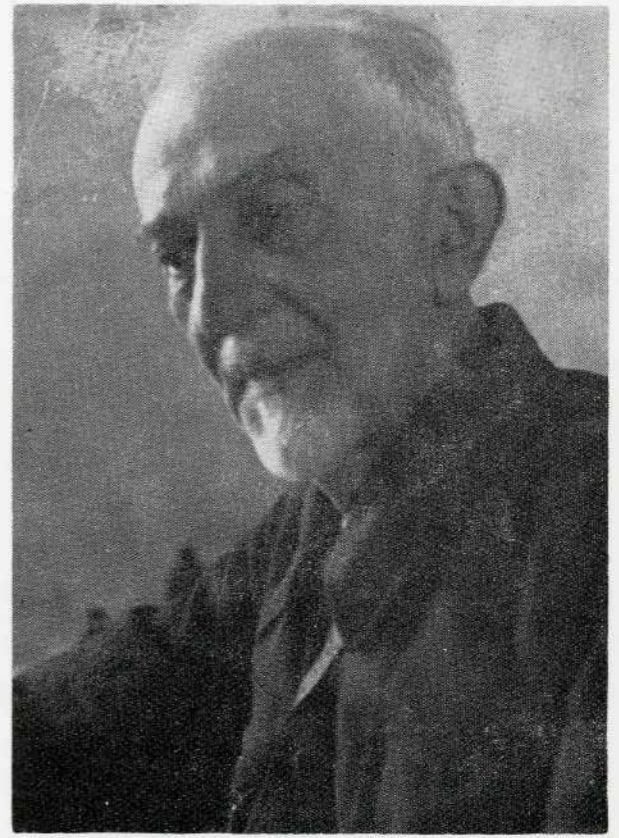
VLADIMIR NAZOR

PJESNIK I BORAC

ZAGREB, 1976

VLADIMIR NAZOR

Vladimir Nazor (1876—1949)

Vladimir Nazor

VLADIMIR NAZOR

IZLOŽBA U SPOMEN 100. OBLJETNICE ROĐENJA

Priredili

MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE
(Zagreb, Trg žrtava fašizma, bb.)

ZAVOD ZA KNJIŽEVNOST I TEATROLOGIJU
Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti
(Zagreb, Opatička ulica 18)

Tisak:

Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti
Zagreb, Gundulićeva 24

Katalog izložbe sastavio
Dr NEDJELJKO MIHANOVIĆ

Izložbu priredili
KSENIJA DEŠKOVIĆ
kustos
Muzeja revolucije naroda Hrvatske
i
Dr NEDJELJKO MIHANOVIĆ
viši znanstveni suradnik
Zavoda za književnost i teatrologiju

Likovna postava izložbe
SREĆKO PLANINIĆ
akademski slikar

Fotografije izradili
STANKO VRTOVEC
i
ZLATKO MOVRIN

KATALOG IZLOŽBE

VLADIMIR NAZOR

1876–1949–1976

MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE
ZAGREB, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA bb.

Izložba otvorena:
23. XI. 1976 – 15. V. 1977.

ZAGREB, 1976

Nazor se u hrvatskoj književnosti pojavio sa zahtjevom da obuhvati sve čudesno kovitlanje u prostorima nacionalne prošlosti i suvremenosti, u sferama mitskog i povijesnog, nadnaravnog i subjektivnog doživljavanja svijeta.

Osjećajući necjelovitost našega književnog razvoja, on je zamišljao da će upravo kroz njegovo lirsko stvaranje hrvatska poezija proći put i faze u kojima je u odnosu na evropsku književnost zaostajala. Htio je adekvatnim sadržajem ispuniti sav onaj prazni međuprostor koji je u hrvatskoj poeziji nastao između zlatnog doba hrvatskih primorskih akademija posljednjih predstavnika starog Dubrovnika i naše preporodne romantične lirike, a u kojemu su po njegovu mišljenju nedostajali epovi, ode, heksametri, elegijski distisi, klasični obrasci safičke i alkejske strofe te poetički kanon klasicističke estetike. Odatle proizađoše antikni likovi njegovih slavenskih legenda, orijaških divova, krilatih kentaura, hipogrifa, satira, fauna, divlje slavlje prirode u neomeđenoj prostornosti egzotičnih pejzaža, i ona praslavenska i starohrvatska »forza selvaggia«.

U toj težnji da se nadoknadi praznina između Gundulića i Mažuranića, da se smanji fatalni, od turskih ratovanja naslijeđeni raskol između našeg »barbarstva« i artističke odnjegovanosti književne Evrope, Nazor je nastojao asimilirati tradiciju i umjetničke stilove, preko kojih bi prebacio mostove prema lirskim dometima evropske književnosti. Zanesenjački se podređivao nalogu tih svojih velikih zamisli i književnih pretenzija. I u toj odisejadi kroz evropsko lirsko stvaranje tražio je nadahnuća po antičkim motivima, istraživao prošle stilove, poetsku tehniku, izraz, metodu i pravila, sa svim bogatstvom sadržaja, pjesničkih vrsta, metrike, ritmova i strofa.

Htio je ono što je bilo nemoguće. Odatle nemoćno trzanje da zaplovi punim jedrima, odatle razdrtnost njegova stila, izraza i poetske tehnike. Zbog toga i jest Nazorova stvaralačka evolucija približan odraz kretanja književnih smjerova i stilskih formacija cijeloga jednoga stoljeća u razvoju evropskih književnosti, počevši od klasicizma i romantizma do simbolizma i dekadencije.

Pokuša li se odrediti kojoj lirskoj školi Nazorov pjesnički opus pripada, čini se da nema nijednoga književnog smjera koji bi u potpunosti mogao preuzeti njegovo književno stvaranje. Nazorovo je djelo eklektičke prirode te je teško u njemu pronaći stilsko jedinstvo. U njemu se isprepliću pseudoklasicistička inspiracija s neoromantičnom, parnasovska sa simbolističkom. U postupnim fazama Nazorova književnog stvaranja, u strukturi njegova stiha nalazimo elemente klasicizma, romantizma, neohelenizma, parnasizma, simbolizma, estetizma i verizma.

Za razumijevanje Nazorova temperamenta važno je istaknuti i mediteranski duh koji je prožimao duševno ustrojstvo njegova gledanja na svijet. Rođen je u kraju gdje se prošlost intenzivno nameće i impresivno govori i traje. Obilježja njegove kulture i duhovnog odgoja bili su zapadnog, ponajviše italiskog podrijetla. Iako se dugo hvatao u koštac s motivima kontinentalnog podneblja (*Slavenske legende, Živana*), njegov je duhovni svijet ostao u biti mediteranski, bez dubljeg afiniteta za sve ultramontano. Prema tome je kao i svi Mediteranci žrtvovao mnogo efektu i frazi. Njegovi su prostori u kojima se dešava lirska radnja uvijek pomalo teatralni. Iskazuje smisao za sjaj prostora, za eterične primordijalne senzacije, za evokativnu funkciju riječi. Zato Nazorova duša bježi iz sadašnjice u egzotizam antikne ljepote, uvodi nas u književnu arkadiju, u divno doba vedrih antičkih priča, u iščekavajući svijet mitova, u psalmodijske motive i u uzvišenu židovsko-grčku erotiku. Uvijek želi istaknuti neko tradicionalno osjećanje u temi i klasični ideal ljepote u stilu. Drži kako mora biti čuvar tradicije, iako istodobno želi biti i tradicionalan i moderan. Iz takve umjetničke svijesti i proizlazi da on postaje naš klasicist postumus, jedan od posljednjih ljubavnih trubadura, ultimus Romanorum naših drevnih arkada i pastijera.

Bio je poklonik tradicije koji u najbiranijim plodovima drevne kulture traži ljepotu i dojmove, te ćemo u njegovu djelu naći odraze svih naših najjemenitnijih duhovnih epoha, od starinskih renesansnih zvukova naših Dubrovčana do romantičnog ljubavnog lirskog šapta Vrazovih *Dulabija*.

Nošen jedrima svoga nadahnuća, Nazor je uvijek bio spreman predati se novim dojmovima i ustitrati svježim emotivnim nemirima. Stvaralački žar ga je tjerao na najraznovrsnije motivske, oblikovne, izražajne, metričke i stilske zahvate. Obilje tema, bogatstvo motiva. Neka neumorna snaga naprezala je njegov duh koji je sadržavao u sebi nove zanose i polet mladosti. Uspostavljajući most između snova prošlosti i naziranja budućnosti, Nazor ih pronalazi u retoričkoj ekspresiji nacionalne energije, u ljepoti zavičajne prirode, u slikovitosti domovinskog pejzaža, u orfejskom oživljavanju stvari, u opojnosti svoga sunčanog dalmatinskog, mediteranskog krajolika.

I tri temeljne Nazorove duhovne obuzetosti: snaga, ljepota i plodnost, našle su svoje puno očitovanje u oživljavanju helenskog kulta ljepote i dionizijskog doživljavanja prirode. Ovjekovječio je to svojim stihovima u ditirampskoj simfoniji pjevanja njegova bračkog cvrčka i u sunčanim vizijama kad je u očevu masliniku ugledao na pučini u ljetno podne Palas Atenu.

I kada se činilo da će Nazorova stvaralačka djelatnost zamrijeti i presahnuti, nova zbivanja i doživljaji tijekom njegove aktivne prisutnosti u narodnooslobodilačkoj borbi, pružili su pjesniku bitne preobražaje u području individualnog nadahnuća. Ratni doživljaji izveli su Nazora iz njegova subjektivnog svijeta i udahnuli njegovu stvaranju živ osjećaj stvarnosti. Pjesnička ideja njegove »šikare« spustila se iz lirskih visina intelektualne pobune na poprište akcije. Filozofija kontemplacije postala je filozofijom čina.

U žarištu Nazorova stvaranja s temama iz narodnooslobodilačkog rata nisu više tako zastupane legende, mitovi, historicizam i pustolovni heroizam, već živi osjećaj stvarnosti u sudbinama ljudi i u dramatični životnih intenziteta. Nazor nije više onaj antički glasnik, poeta vates i rapsod iz *Slavenskih legenda, Hrvatskih kraljeva i Šikare*, koji izražava svoj titanski prkos i nagoviješta proročke slutnje u alegorijskoj retorici, već postaje kroničar i akter zbivanja koji pokreću tijek povijesti. Dnevnik *S partizanima* nije do-

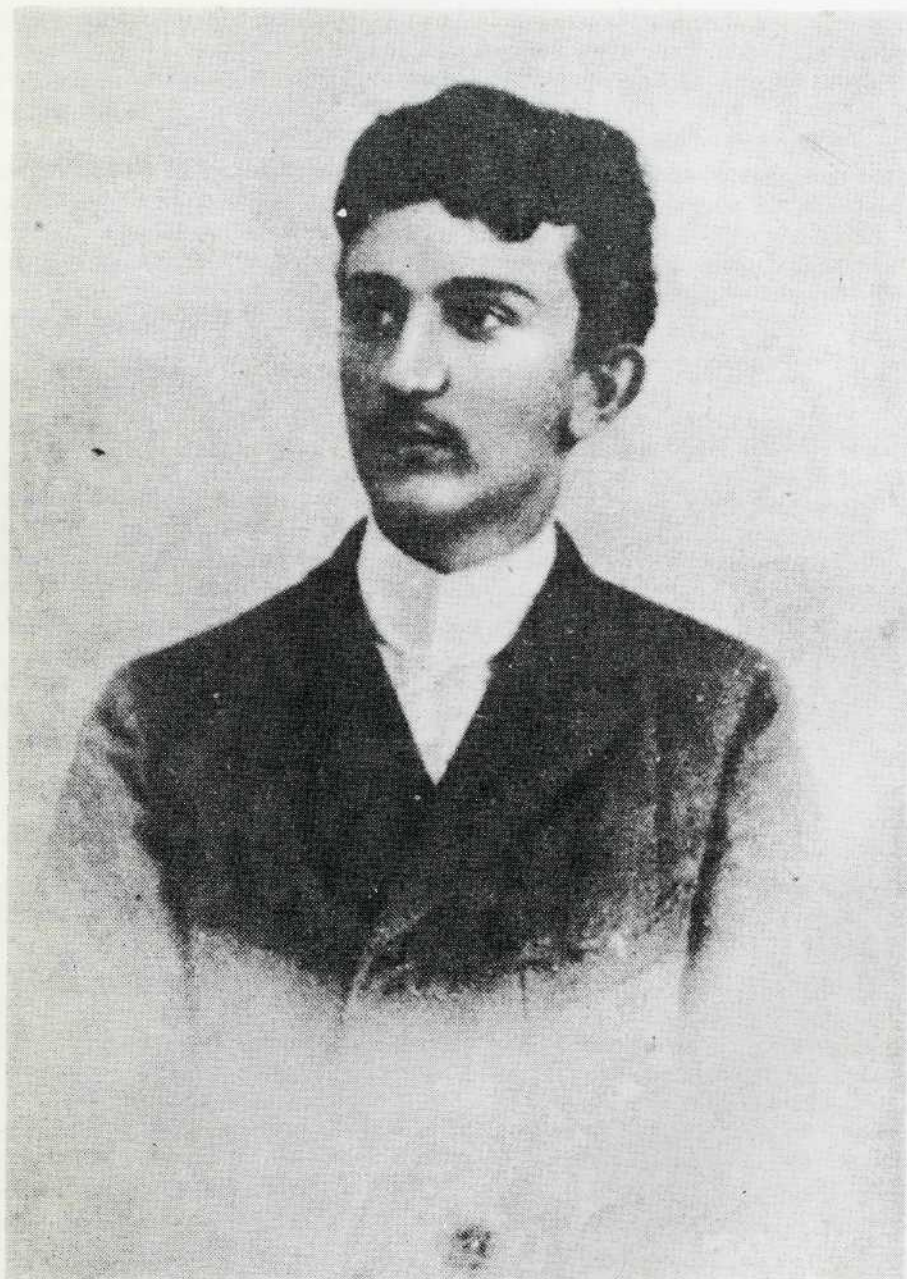
kono zapisivanje nekadašnjih Nazorovih *Učernjih bilježaka*, s heineovskim reminiscencijama u tihoj meditaciji kabinetske samoće, niti je to stvaralački rad usamljenika koji se zatvorio u svoju intelektualnu rezistenciju. Nazorovi autentični lirski zapisi iz nove stvarnosti partizanskog života postaju živo književno oblikovanje riječi akcije i stvaralački napor da se iskaže umjetničko svjedočanstvo pobune i otpora.

Nazorovo stvaranje svagda je bilo uvjetovano višim načelima doživljavanja ljepote i čiste umjetnosti. Zbog sugestivne ljepote jednog stiha, čini mu se vrijedno podnijeti svako tjelesno odricanje. Ljepota ostvarena u književnom djelu bijaše jedina strast njegove umjetničke stvaralačke obuzetosti. Ljepota izražena u umjetnosti magije riječi, bijaše za nj izuzetan događaj.

Nazorova je poezija razotkrila do tada u nas nevidene prostore novih lirskih slika, stvarala je u hrvatskoj poeziji novu inspiraciju, otvarala nove svjetove i nove izvore lirske misaonosti. Vrata u novi lirski svijet XX. stoljeća, kroz koja je slobodno koracala nova plejada »hrvatske mlade lirike« u doba pokreta Moderne, bila su otvorena i glasom njegove muze. Njegov lirski izraz ditirampske raspjevanosti zauzima u orkestraciji hrvatskog pjesništva izvorno instrumentiranu, ritmičku živu i dinamično ostvarenu partituru. I on nije klasičan tek formom, već duhom i estetskim stremljenjem za nedosegnutim uzorima harmonijske ljepote. Po uzoru sklada i klasičnom idealu ljepote, njegova vrhunski ostvarena djela nose duh prave latinske tradicije, one klasične, humanističke i renesansne, i u tome ga možemo smatrati suvremenikom svih vremena.

S antologijskim izborom svoje lirike i proze Nazor stoji u prvim redovima hrvatskog pjesništva, i to sadržava element njegove besmrtnosti. Nazorovo će djelo u najdragocjenijem inventaru nacionalne baštine uvijek zauzimati dostojno mjesto, a u duhovnom životu hrvatskog naroda nikada ne će prestati biti živa umjetnička snaga.

Dr. Nedjeljko Mihanović

Vladimir Nazor kao student Sveučilišta u Grazu (1894)

BIBLIOGRAFIJA PRVIH I VAŽNIJIH IZDANJA
KNJIGA VLADIMIRA NAZORA

- SLAVENSKE LEGENDE* (1898—1900). Nagradena tiskarna Vitaliani i sinovi. U Zadru 1900. Str. 99.
- PJESMA NARODA HRUATSKOGA*. Odjek Marulićevoj proslavi. [Pod pseudonimom: Vladimir Primorski.] Naklada Rikarda Katalinića Jeretova. Zadar, 1902. Str. 28.
- ZIUANA*. Mitički epos u devet pjesama (1898—1901). Nagradena štamparija Vitaliani. Zadar, 1902. Str. 132.
- KNJIGA O KRALJEVIMA HRUATSKIJEM*. Izdanje »Hrvatske knjižarnice«. Zadar, 1904. Str. 79.
- KRVAVA KOŠULJA*. (Uspomene iz doline Raše). Izdao u vlastitoj nakladi Josip Krm-potić. Pula, 1905. Str. 56.
- KRVAUI DANI*. Historijski roman iz istarske prošlosti. Nakladom hrvatske knjižare i industrije papira (Lavoslav Klein) u Zagrebu. Zagreb, 1908. Str. 271.
- VELI JOŽE*. Istarska priča. Ilustrirao Saša Šantel. Hrvatska knjižnica Matice slovenske. Sv. 3. Ljubljana, 1908. Str. 48.
- LIRIKA*. Suvremeni hrvatski pisci. Redovita izdanja Društva hrvatskih književnika. Knj. 9, Zagreb, 1910. Str. 200.
- HRUATSKI KRALJEVI*. Izdanje Matice dalmatinske. Izdala Matica hrvatska i Matica dalmatinska. U Zagrebu, 1912. Str. 125.
- ISTARSKE PRIČE*. Izdanje Matice hrvatske. Zagreb, 1913. Str. 142.
- NOVE PJESME*. Perocrteži od Ljube Babića ml. (Pariz). Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija. Tiskara Boranić i Rožmanić. Zagreb, 1913. Str. 102.
- MRTUO OSTRUO*. Naklada »Književnih novosti«. Tisak Pučke tiskare d. d. u Zagrebu. Zagreb, 1914. Str. 70.
- INTIMA (1913—1914)*. Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija. Tisak Boranića i Rožmanića. Zagreb, 1915. Str. 105.
- PJESNI LJUVENE*. Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija. Tisak Boranića i Rožmanića. Zagreb, 1915. Str. 104.
- MEDUJED BRUNDO*. Životinjski ep u 5 pjevanja. Odabrana djela za školu. Knjiga I. Izdavač i urednik dr. Branko Vodnik. Naklada izdavača. Zagreb, 1915. Str. 68.

- UTUA ZLATOKRILA*. Romantički ep u 5 pjevanja. Uvod napisao dr. A. Bazala. Odabrana djela za školu. Knjiga II. Izdavač i urednik dr. Branko Vodnik. Naklada izdavača. Zagreb, 1916. Str. 92.
- STOIMENA*. Priče. Izdala Matica hrvatska. Tisak Boranića i Rožmanića u Zagrebu. Zagreb, 1916. Str. 175.
- PABIRCI (1892—1917)*. Naklada dra Branka Vodnika. U Zagrebu, 1917. Str. 121.
- DJELA ULADIMIRA NAZORA*. Knjiga I–V. (Knj. I. *Gospa od snijega* — Zimna priča; — Knj. II. *Lirika, Dio I. (1890—1910)*; — Knj. III. *Lirika, Dio II. (1910—1914)*; — Knj. IV. *Lirika, Dio III. (1914—1918)*; — Knj. V. *Epika I.* [Naslovna strana od Ljube Babića ml.]. Izdaje dr. Branko Vodnik. Zagreb, 1918. Str. 461.
- ARKUN*. Priča iz slavenske prošlosti. Književna naklada Mirka Breyera. U Zagrebu, 1920. Str. 173.
- TRI PRIČE ZA DJECU*. Opremio Ljubo Babić. Književna naklada Mirka Breyera. Zagreb, 1920. Str. 134.
- MORE*. Glazbena vizija u dva čina. (Tri slike). Osnova M. Nehajeva. Glazbu skladao Fran Lhotka. Naklada Ćirilo-Methodske nakladne knjižare d. d. Zagreb, 1920. Str. 28.
- NIZA OD KORALJA*. Naklada »Tipografije« D. D. Zagreb. Zagreb, 1922. Str. 75.
- CARMEN VITAE*. Antologija. Uredio i pogovor napisao Milan Marjanović. Ilustrirao prof. Jozo Kljaković. Naši pjesnici. Knjiga IV. Izdanje »Narodne knjižnice«. Zagreb, 1922.
- NOVE PRIČE*. Svezak 1–9. (Sv. 1. *Legenda o sv. Hristoforu*. Str. 39; — Sv. 2. *Paun*. Str. 33; — Sv. 3. *Svjetionik i Crveni tank*. Str. 39; — Sv. 4. *Snježana*. Str. 45; — Sv. 5. *Stoimena*. Str. 46; — Sv. 6. *Gubavac*. Str. 54; — Sv. 7. *Otac*. Str. 33; — Sv. 8. *Bjelouška*. Str. 26; — Sv. 9. *Šarac i Divičin grad*. Str. 25); Tisak i naklada knjižare St. Kugli. Zagreb, 1922—1926.
- PRIČE IZ DJETINJSTVA*. Hrvatski štamparski zavod D. D. Nakladno odjeljenje. Zagreb, 1924. Str. 248.
- LIRSKE PJESME (1900—1925)*. Srpska književna zadruga. Kolo XXVIII. Br. 183. Beograd, 1925.
- PJESME O ČETIRI ARHANĐELA*. Štampano kao rukopis u 250 primjeraka. Vlastita naklada. Sušak, 1927. Str. 82.
- PRIČE S OSTRVA, IZ GRADA I SA PLANINE*. Redovno izdanje Matice hrvatske za godinu 1925. i 1926. Zagreb, 1927. Str. 244.
- BOŠKARINA*. Istarska priča. Izdalo: Društvo sv. Mohora za Istru. Tisak Katoličke tiskare u Gorici, 1928. Str. 18.
- TRI PRIPOVIJETKE IZ JEDNOG DJEČJEG DOMA*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića. Zagreb, 1929. Str. 69.
- OČE NAŠ*. Pjesma. Antropozofska biblioteka. Sv. IV. Beograd, 1929.
- ISTARSKI BOLOVI*. Ilustrovana omladinska biblioteka. Urednik Veljko Stjepanović. Izdavač Knjižara Z. i V. Vasića. Zagreb, 1930. Str. 127.

- ISTARSKI GRADOVI*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1930. Str. 48.
- ŠARKO*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića. Zagreb, 1930. Str. 225.
- DESETERCI (1923—1925)*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1930. Str. 79.
- PJESME O BRATU GAUANU I O SEKI SIROMAŠTINI (1930—1931)*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića. (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1931. Str. 50.
- FANTAZIJE I GROTESKE*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića. (V. Vasić i R. N. Horvat). U Zagrebu, 1931. Str. 102.
- PJESME U ŠIKARI, IZ MOČUARE I NAD USJEVIMA (1915—1920)*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1931. Str. 100.
- HEINEOVE PJESME (1932)*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1932. Str. 176.
- TOPUSKE ELEGIJE*. Štampano kao rukopis u 300 primjeraka. Opremio Vladimir Kirin. Knjižica se ne prodaje. Zaklada tiskare Narodnih novina u Zagrebu. Zagreb, 1933. Str. 44.
- O HRUATSKOM JEDANAESTERCU (1838—1900)*. (P. o. iz »Rada« JAZU. Knj. 252). Zagreb, 1935. Str. 90.
- PASTIR LODA, I–II*. (Zgode i nezgode bračkog fauna). Naklada autorova. Zagreb, 1938. i 1939. Str. 407.
- DEDEK KAJBUMŠČAK*. Novo pričanje o drevnom krapinskom čovjeku. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića. (V. Vasić i R. N. Horvat). Zagreb, 1939. Str. 71.
- KNJIGA PJESAMA*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 118.
- ČETIRI ARHANĐELA*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 102.
- PUTOPISI*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb. 1942. Str. 123.
- ZAGREBAČKE NOUELE*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 138.
- ESEJI I ČLANCI I*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 172.
- ESEJI I ČLANCI II*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 191.
- NA URHU JEZIKA I PERA (1932—1942)*. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb. 1942. Str. 217.
- LIRICI CROATI*. Scelse e tradusse in italiano Vladimir Nazor. Hrvatski pjesnici. Izdanje Nakladnog zavoda A. Velzek. Zagreb, 1942. Str. 223.
- POSLJEDNJA TRIJADA*. (Carducci — Pascoli — D'Annunzio). Izabrao i preveo s talijanskoga Vladimir Nazor. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 113.

L'ORSO BRUNDO. Edizione dell' Istituto bibliografico croato. Zagreb, 1942. Str. 114.

HRVATSKE PJESME PARTIZANKE (1943). [U zajednici s Ivanom Goranom Kovačićem] Izdalo ZAVNOH. (U nekoj hrvatskoj šumi, 1. X. 1943), 1943. Str. 32.

PJESME PARTIZANKE (1943). Izdao Zemaljski odbor USAOJ-a [Štamparija »Naprijed«, Šuma Javornica] Januar, 1944. Str. 49.

S PARTIZANIMA (1943—1944). Svjedočanstva iz oslobodilačkog rata. Knjiga prva. Državni izdavački zavod Jugoslavije. Beograd, 1945. Str. 209.

S PARTIZANIMA 1943—1944. Drugo dopunjeno izdanje. Partizanska književnost. Knjiga prva. Nakladni zavod Hrvatske. Zagreb, 1945. Str. 202.

PJESME PARTIZANKE (1942—1945). Četvrto dopunjeno izdanje, Partizanska književnost. Knjiga druga. Izdanje Državnog nakladnog zavoda Hrvatske. Zagreb, 1945. Str. 88.

AHASUER. Knjigu opremio prof. Vanja Radauš. Izdanje knjižare Radoslava N. Horvata, Zagreb, 1945. Str. 79.

GOUORI I ČLANCI. Partizanska književnost. Knjiga treća. Nakladni zavod Hrvatske. Zagreb, 1945. Str. 128.

LEGENDE O DRUGU TITU. Matica hrvatska. Izvanredno izdanje. Zagreb, 1946. Str. 81.

KURIR LODA. Suvremeni hrvatski pisci. Matica hrvatska. Zagreb, 1946. Str. 106.

PARTIZANKA MARA. Nakladni zavod Hrvatske. Zagreb, 1946. Str. 31.

PIONIR GRUJO. Omladinsko kazalište. Nakladni zavod Hrvatske. Zagreb, 1947. Str. 51.

U ZAUIČAJU. Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1949. Str. 245.

DJELA ULADIMIRA NAZORA. Knjiga I—XV. [Urednik dr. Antun Barac.] Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1946—1950.

Knjiga I. MITI I LEGENDE. (Slavenske legende, Pjesma o narodu hrvatskome, Hrvatski kraljevi, Istarski gradovi, Legende o drugu Titu), Zagreb, 1948. Str. 391.

Knjiga II. EPOSI. (Živana, Medvjed Brundo, Utva, Ahasver), Zagreb, 1946. Str. 365.

Knjiga III. LIRIKA. (Pjesme moje mladosti, Nove pjesme, Pjesme u šikari, iz močvare i nad usjevima), Zagreb, 1946. str. 478.

Knjiga IV. ETERIKA. (Intima, Gospa od snijega, Niza od koralja, Četiri arhandela, Pjesme o bratu Gavanu i o seki Siromaštini), Zagreb, 1947. Str. 404.

Knjiga V. RIME I RITMOVI. (Pjesni ljuvene, Deseterci, Knjiga distiha, Putna kronika, Noć na tornju, Plime i oseke, Zagrebački soneti, Riječi u oluji, Posljednja žetva), Zagreb, 1949. Str. 414.

Knjiga VI. DJEČJA KNJIGA. (Razgovori, Pjesme, Priče i legende iz hrvatske povijesti, Pričice i pouke, Tuđa pričanja, Bijeli jelen, Dupin, Minji, Genovevina košuta, Ueli Jože, Stihovi, Puškibuški, Crvenkapica, Pepeljuga, Pionir Grujo), Zagreb, 1947. Str. 555.

Knjiga VII. PORTRETI I SILUETE. (Šarko, Iz dječjeg doma, Zagrebačke siluete), Zagreb, 1948. Str. 462.

Knjiga VIII. PREPJEVI. (Goethe, Heine, Hugo, Baudelaire, Leopardi, Posljednja talijanska trijada — Carducci, Pascoli, D'Annunzio, iz »Kalevale«), Zagreb, 1950. Str. 514.

Knjiga IX. NOUELE. (S otoka, Iz grada, S planine), Zagreb, 1946. Str. 520.

Knjiga X. PRIPOVIJETKE. (Šarac, Bjelouška, Crveni tank, Legenda o sv. Hristoforu, Apsarin ples, Morski div, Arkun, Dedek Kajbumščak), Zagreb, 1947. Str. 391.

Knjiga XI. PRIČE. (Istarske priče, Priče o Stoimenoj), Zagreb, 1947. Str. 449.

Knjiga XII. PASTIR LODA. Zgode i nezgode bračkog fauna. Zagreb, 1946. Str. 601.

Knjiga XIII. KRISTALI I SJEMENKE. (Učernje bilješke 1932—1948, Putopisi), Zagreb, 1949. Str. 482.

Knjiga XIV. ESEJI, ČLANCI, POLEMIKE. (O sebi i o svome, S dviju obala, Metričke slike, Anatomija soneta, Ave, o rima, Riječi i glasovi, Književne bilješke), Zagreb, 1949. Str. 472.

Knjiga XV. PARTIZANSKA KNJIGA. (S partizanima, Pjesme partizanke, Partizanka Mara, Govori i članci), Zagreb, 1949. Str. 478.

Vladimir Nazor (oko 1910)

LJETOPIS ŽIVOTA I RADA VLADIMIRA NAZORA

1876. – 30. svibnja, rodio se VLADIMIR NAZOR u Postirama na otoku Braču, gdje mu je otac Petar obavljao službu carinskog činovnika. Pjesnikova majka Marija rod. Vulić potjecala je po majci iz obitelji poznatoga hrvatskog i talijanskog književnika Nikole Tommasea. Pjesnikovi roditelji Petar (1837—1913) i Marija (1844—1928) imali su šestoro djece: Irmu, Olgu, Ameliju, Jurja (umro u djetinjskoj dobi), VLADIMIRA i Marka. — Obitelj Nazorovih starinom potječe iz sela Jesenice (Krug), koje leži na primorskom dijelu nekadašnje starohrvatske Republike Poljica, smještene između Splita i Omiša. Nazorovi su se preselili iz Poljica na Brač, u selo Ložišće. U matici rođenih mjesta Bobovišće na Braču prvi put se spominje jedan Nazor kao kum na krštenju godine 1753, s napomenom: *Iz Jesenica-Poljica*. Ta se napomena još navodi i godine 1774. i 1777. —
1880. – U Postirama je dječak proboravio četiri i po godine, a onda se preselio s roditeljima u očevu kuću, u luku Bobovišće.
1882. – Vladimir Nazor počinje polaziti pučku školu u selu Ložišću na Braču, gdje se nalazio središnji dom Nazorovih.
Kasnije prelazi u novootvorenu »pučku učionicu« u Bobovišću.
1886. – Početkom rujna počeo je polaziti osmorazrednu Veliku klasičnu gimnaziju u Splitu.
1888. – Zbog pobolijevanja i slabog uspjeha u latinskom i hrvatskom jeziku, ispisuje se Nazor iz Klasične gimnazije i prelazi školske godine 1888/89. na splitsku Veliku realku. – Tu se upoznaje i sklapa đačko prijateljstvo sa školskim drugom Milanom Begovićem.
1890. – 14. rujna napisao je petnaestgodišnji Nazor svoju prvu pjesmu na talijanskom jeziku *Il primo canto*, koju posvećuje majci (*Per l'onomastico di mia madre*). Ali se već u to doba može zapaziti njegovo nastojanje da se oprosti od utjecaja svoje kućne talijanske lektire i da se lirski očituje u hrvatskom književnom izrazu.
1892. – 10. kolovoza objavljuje u podlistku zadarskog »Narodnog lista« (Il Nazionale) svoju prvu tiskanu pjesmu *Bečki »Zvonimirci« u Splitu*, pod pseudonimom *Kažimir Primorski*.

1893. – Sve češće se javlja pjesmama i suradnjom u uglednim hrvatskim časopisima: u zadarskoj »Iskri« (pod pseudonimom: *Uladimir Primorski*); u zagrebačkoj »Prosvjeti« i u sarajevskoj (Kranjčevićevoj) »Nadi«.
1894. – 28. srpnja položio je s odličnim uspjehom ispit zrelosti.
– U jesen odlazi u Graz i upisuje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Grazu studij prirodnih znanosti: botaniku, zoologiju i mineralogiju kao glavne, a matematiku i fiziku kao sporedne predmete. – U tršćanskom listu »Il Pensiero slavo« objavljuje svoje prve prijevode s hrvatskoga na talijanski jezik: prepjev Šenoine pjesme *Propast Venecije* i prijevod *Domovine* Đure Arnolda.
1897. – U ljetnom semestru studira na Sveučilištu u Zagrebu.
– U jesen se ponovno vraća na studij u Graz. – Nekoliko zimskih mjeseci boravi u Beču.
1898. – Početkom rujna apsolvira na Sveučilištu u Grazu, i već 11. rujna postavljen je za suplenta na realnoj Velikoj gimnaziji u Splitu, gdje je predavao prirodopis, matematiku i njemački. – Započeo je pisati svoj mitološki ep *Zivanu* i ciklus pjesama *Slavenske legende*.
1900. – U ožujku odlazi na nastavničku službu u Zadar, te od drugog semestra školske godine 1899/1900. do 1900/1901. predaje na gradskoj talijanskoj gimnaziji. – U ljeto izlazi u Zadru prva Nazorova tiskana knjiga *Slavenske legende* (u vlastitoj nakladi od 200 primjeraka). – U Zadru se kreće u književnom krugu Jakše Čedomila, Rikarda Katalinića Jeretova, Ive Vojnovića i Milana Begovića.
1901. – U jesen, početkom nove školske godine prelazi kao suplent s talijanske gimnazije na hrvatsku Veliku državnu realnu gimnaziju u Zadru.
1902. – U Zadru izlaze iz tiska Nazorove knjige pjesama: *Pjesma naroda hrvatskoga*, napisana u povodu proslave Marka Marulića, i »mitički epos u devet pjesama« *Živana*. – U listopadu položio u Grazu diplomski ispit i službeno osposobljen i promoviran za profesora srednjih škola s hrvatskim ili talijanskim nastavnim jezikom.
1903. – U rujnu, Nazor odlazi iz Zadra i prima novu dužnost, kao profesor na hrvatskoj gimnaziji u Pazinu (utemeljenoj 1899).
1904. – U nakladi Hrvatske knjižarnice izlazi mu u Zadru *Knjiga o kraljevima hrvatskijem*, kao odgovor na tadašnje talijansko nastojanje da nam se zatre povijesno podrijetlo.
1905. – Izlazi mu u Puli knjiga istarskih balada *Krvava košulja* (Uspomene iz doline Raše). – U to se vrijeme upoznaje za svojih posjeta Rijeci s književnicima Viktorom Carem Eminom, Milanom Marjanovićem i Milutinom Cihlarom Nehajevom. – Počinje suradnju u omladinskom časopisu »Mladi Istran« (kasnije »Mladi Hrvat«).

1906. – Premješten je na hrvatski odjel Muške učiteljske škole u Kopru. – Budući da mu roditelji žive s kćerkom Amelijom, udatom Leva, u Trstu, često subotom posjećuje tadašnjega urednika tršćanskog lista »Balkan« Milutina Cihlara Nehajeva. – Koncipicira svoju priču iz istarskog života *Ueli Jože*.
1907. – U podlistku lista »Balkan« objavio je prvi put priču *Ueli Jože*.
1908. – Kad je ukinuta hrvatska sekcija Učiteljske škole u Kopru, Nazor je u rujnu premješten na Učiteljsku školu u Kastvu, gdje ostaje slijedećih deset godina. – U Zagrebu mu izlazi povijesni »roman iz istarske prošlosti« *Krvavi dani*, a u Ljubljani u izdanju Hrvatske knjižnice Matice slovenske tiska knjigu *Ueli Jože* (s ilustracijama Saše Šantela).
1909. – Priredio s kastavskim načelnikom Kazimirom Jelušićem *Spomen-knjigu proslave 60-godišnjice zastupnika naroda prof. Ujekoslava Špinčića*, istaknutog borca za pripojenje Istre Hrvatskoj. – Nazor ponovno prima na izdržavanje roditelje i sestru Irmu, a i djeca sestre Olge često borave kod njega.
1910. – I. kolovoza imenovan je za ravnatelja Učiteljske škole u Kastvu. No unatoč dužnostima i poslovima, Nazorovo je stvaralačko razdoblje u Kastvu bilo najplodnije. – U izdanju Društva hrvatskih književnika izlazi mu u Zagrebu knjiga pjesama *Lirika*.
1912. – Matica hrvatska i Matica dalmatinska izdaju mu u Zagrebu knjigu pjesama *Hrvatski kraljevi*.
1913. – Izlaze u Zagrebu dvije Nazorove knjige: *Istarske priče* (izdanje Matice hrvatske) i *Nove pjesme* (izdanje St. Kuglija; s perocrtežima Ljube Babića). – U Kastvu mu umire otac Petar. (Pokopan na kastavskom groblju.)
1914. – Izlazi u Zagrebu prozna knjiga *Mrtvo ostrvo* (kasnije objavljeno pod naslovom *Gubavac*).
1915. – Nakon prethodnih godina velikoga stvaralačkog zamaha izlaze mu u Zagrebu tri knjige pjesama: *Intima* (izdanje St. Kuglija), *Pjesni ljuvene* (izdanje St. Kuglija), i životinjski ep *Medvjed Brundo* (izdanje dra Branka Vodnika). – U to doba započinje rad na priređivanju svojih »Djela« u nakladi dra Branka Vodnika, koji mu, kao i Dinku Šimunoviću, postaje mentor, izdavač i kritičar. – Počinje se baviti prevodenjem (Shakespeare: *Macbeth* i Dante: *Divina commedia* – *Pakao*).
1916. – Izlazi u Zagrebu nekoliko Nazorovih knjiga: romantički ep *Utva zlatokrila* (izdanje B. Vodnika), novo izdanje *Medvjeda Brunda* (naklada B. Vodnika) i zbirka priča *Stoimena* (izdanje Matice hrvatske), za koju dobiva Matičinu književnu nagradu.
1917. – Nastaje Nazorov ciklus pjesama *U šikari*. – Objavljuje u Zagrebu drugo dotjerano izdanje *Istarskih priča* i knjigu pjesama *Pabirci (1892–1917)*. – Tiska u periodici prijevode iz Dantea, a u posebnom izdanju prijevod Shakespearea *Macbetha*.

1918. – U veljači je u Beču, uz sudjelovanje većeg broja hrvatskih intelektualaca i književnika, priređena u Češkom domu »Nazorova večer«. – Kad mu je krajem I. svjetskog rata u blizini talijanske fronte postalo nelagodno, preselio se u rujnu iz Kastva u Zagreb, gdje je imenovan profesorom na muškoj Učiteljskoj školi.
– U nakladi Branka Vodnika, višegodišnjeg Nazorova izdavača i mentora, pristupilo se pokušaju izdavanja pjesnikovih sabranih djela, od čega je izišlo pet knjiga: Knj. I. *Gospa od smijega*; – Knj. II. *Lirika. Dio I. (1890–1910)*; – Knj. III. *Lirika. Dio II. (1910–1914)*; – Knj. IV. *Lirika. Dio III. (1914–1918)*; – Knj. V. *Epika I.* (Naslovne strane izradio Ljubo Babić.)
1919. – Uređuje s drom Stjepanom Matičevićem zagrebački časopis »Omladina«. – Uredio *Spomenicu istarskih Jugoslavena* za Mirovni kongres u Parizu. – Radi u uredništvu lista »L'Adriatic Jugoslavo« (urednik Rikard Katalinić Jerešov). – 24. travnja izabran je za dopisnog člana u Umjetničkom razredu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.
1920. – Imenovan je upraviteljem Dječjeg doma u Crikvenici, koji je bio smješten u staroj frankopanskoj zgradi. – U Zagrebu mu izlaze djela: *Arkun* (Priča iz slavenske prošlosti), *Tri priče za djecu* i glazbena vizija u dva čina *More*. – Nazorova književna produktivnost u godinama provedenim u Crikvenici ponovno je opsežna. U tom razdoblju nastaje nova zbirka pjesama *Niza od koralja*, a počinje i s pisanjem autobiografske lirske proze *Priče iz djetinjstva* i *Priče s ostrva, iz grada i sa planine*.
1922. – U Zagrebu objavljuje knjigu pjesama *Niza od koralja*. – U izdanju »Narodne knjižnice« u Zagrebu izlazi mu izbor pjesama u antologiji *Carmen vitae*, koju je uredio i s predgovorom popratio Milan Marjanović, a ilustrirao prof. Jozo Kljaković. – U tisku i nakladi knjižare St. Kuglija izlazi *Legenda o sv. Hristoforu*, i to kao I. svezak, od ukupno IX, što će iz ciklusa Nazorove proze pod naslovom *Nove priče* izaći do godine 1926: [Sv. 1. *Legenda o sv. Hristoforu* (1922); – Sv. 2. *Paun* (1923); – Sv. 3. *Svjetionik, Crveni tank* (1924); – 4. *Snježana* (1926); – Sv. 5. *Stoimena* (1926); – Sv. 6. *Gubavac* (1926); – Sv. 7. *Otac* (1926); – Sv. 8. *Bjelouška* (1926); – Sv. 9. *Šarac, Divičin grad* (1926)].
1924. – Objavljuje u Zagrebu *Priče iz djetinjstva* i iz godine 1908. prerađenog *Velog Jožu*.
1925. – U Beogradu, u izdanju Srpske književne zadruge, izlazi mu vlastiti izbor pjesama pod naslovom *Lirske pjesme (1900–1925)*; – u Zagrebu tiska dječji igrokaz *Crvenkapica*.
1926. – 29. ožujka Nazor je prije vremena umirovljen kao upravitelj Državnog dječjeg doma u Crikvenici. Zbog prosvjeda u novinstvu, ponovno je reaktiviran i dekretom od 3. kolovoza postavljen za direktora Ženske realne gimnazije u Sušaku, s nastupom službe 1. rujna. No ipak je od 1. rujna 1926. do 2. siječnja 1927. i dalje dodijeljen na rad u Državni dječji dom u Crikvenici.
1927. – Nakon primopredaje u Dječjem domu preselio se 2. siječnja u Sušak i preuzeo dužnost upravitelja Ženske realne gimnazije. – U Zagrebu objavljuje u izdanju Matice hrvatske *Priče s ostrva, iz grada i sa planine*, a u vlastitoj nakladi tiska (u 250 primjeraka) u Sušaku lirski oratorij duhovne poezije *Pjesme o četiri arhandela*. – Sastavio i objavio *Čitanku* iz hrvatskog ili srpskog jezika za I. razred srednjih škola.
1928. – 10. veljače razriješen je dužnosti upravitelja gimnazije u Sušaku i ponovno se vratio u Dječji dom u Crikvenici, kao privremeni zamjenik vršitelja dužnosti upravitelja doma. – U veljači je imenovan za vršitelja dužnosti upravitelja Sirotišta na Josipovcu u Zagrebu, ali ostaje u Crikvenici do siječnja 1931.
– 21. ožujka umrla mu je u Crikvenici majka, prema kojoj je gajio iskreni kult majčinstva i veliku sinovsku ljubav. – U Zagrebu mu izlaze knjige: *Utva zlatokrila* (II. izdanje), *Medvjed Brundo* (III. izdanje), *Čitanka* iz hrvatskog ili srpskog jezika za II, III. i IV. razred srednjih škola (uz suradnju dra Antuna Barca). – U Gorici, u izdanju Društva sv. Mohora za Istru, izlazi »istarska priča« *Boškarina*. – Postao je član češke Akademije znanosti u Pragu.
1929. – Počinje Nazorov intenzivan rad na uređivanju vlastitih *Sabranih djela* u tri-deset knjiga, što ih je počela između 1929. i 1940. izdavati knjižara Vasića i Horvata u Zagrebu. Iste godine izlazi mu u toj nakladi prvi svezak: *Tri pripovijetke iz jednog dječjeg doma*. – U izdanju Antropozofske biblioteke u Beogradu objavljuje, kao posebno izdanje, pjesmu *Oče naš*.
1930. – U nakladi spomenute knjižare Z. i V. Vasića i R. N. Horvata u Zagrebu izlaze mu slijedeće knjige: *Istarski bolovi, Istarski gradovi, Deseterci* i roman *Šarko*.
1931. – Od siječnja obavlja dužnost upravitelja dječjeg Sirotišta na Josipovcu u Zagrebu, te se konačno preseli iz Crikvenice u Zagreb. – U Vasić-Horvatovoj nakladi izlaze mu djela: *Sadioci mojih njiva, Pjesme o bratu Gavanu i o seki Siromaštini, Fantazije i groteske, Pjesme u šikari, iz močvare i nad usjevima*, a u izdanju Jugoslavenskog nakladnog d. d. »Obnova« i u grafičkoj opremi Ljube Babića *Hrvatski kraljevi*.
1932. – 22. lipnja dobije rješenje o formalnom premještanju s dužnosti ravnatelja Ženske realne gimnazije u Sušaku (iako već od 1928. tamo nije boravio i djelovao) i imenovanje za upravitelja II. muške realne gimnazije u Zagrebu. – U srpnju mu umire u Sofiji brat geometar Marko, koji je 1907. tamo iselio i oženio se s Bugarkinjom. – 13. XI. počinje s pisanjem svojih *Večernjih bilježaka*, koje će, uz povremene prekide, bilježiti do 1948. – U Vasić-Horvatu izdanju izlazi knjiga njegovih prepjeva *Heineove pjesme (1932)*. – Iste godine nastaje njegova polemika s Antom Tresićem Pavičićem. – Dovršio je gradnju svoje trokatne kuće u Gregorijančevoj ulici 36 (danas Nike Grškovića) u Zagrebu. – Ivan Meštrović izradio mu brončano poprsje.
1933. – 2. veljače definitivno je umirovljen kao upravitelj II. muške realne gimnazije u Zagrebu. – Od 23. svibnja do 13. lipnja boravi na liječenju u Topus-

kom, gdje osmišljava i počinje pisati zbirku distiha *Topuske elegije*. Knjigu je iste godine dao tiskati kao rukopis u 300 primjeraka, a izdanje je uglavnom bilo namijenjeno za poklon znancima i prijateljima. – Započeo s gradnjom vile u Torbarovoj ulici broj 10 u Zagrebu. – Knjižara Vasić i Horvat izdaje veći dio Nazorovih *Djela: Priče o kralju Albusu, Sinovi mora, Prve suze, Mladost, sunce i ljubav, Na ostrvu žedi, Oni s onkraj mora, Slavuj i cvrčak, Kao između dva sna, Brazgotine što već peku, Ona sva sjajna, i ona sva siva, Pod bremenom ljubavi, Slavenske legende (1898–1900)* – II. definitivno izdanje, *Pjesme moje mladosti, Nove pjesme, Intima, Pjesni ljuvene, Niza od koralja* – II. definitivno izdanje. – U to doba druži se s istaknutim hrvatskim književnicima i umjetnicima: s Ivanom Meštrovićem, Dinkom Šimunovićem, Milanom Begovićem, Ljubom Babićem, Vladimirom Kirinom, Jozom Kljakovićem, a katkad i s Miroslavom Krležom.

1934. – 19. svibnja izabran je za izvanrednog pravog člana u Umjetničkom razredu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. – Ivo Kerdić izradio na mjedenoj plaketi pjesnikov portret. – Dovršio gradnju vile u Torbarovoj ulici broj 10.
1935. – Radi njegova glasovanja na izborima 5. svibnja za listu predstavnika velikosrpske monarhističke stranke Bogoljuba Jeftića, a ne za listu Udružene opozicije, kulturna je javnost u Zagrebu počela Nazora bojkotirati. Zbog toga je došlo do raskida prijateljskih odnosa između njega i Krleže. U jednom svome zapisu o tom događaju Nazor je napisao: »Godine 1935. zbog moga glasanja dne 5. svibnja, zatvoriše se za me stupci svih novina i časopisa, vrata svih izdavača«. Radi takve izolacije i izražavanja prezira opozicione javnosti, Nazor je odlučio da na neko vrijeme napusti Zagreb. – U lipnju je krenuo na putovanje u Grčku i Egipat. Pošao je da se sretne s mitovima, s Homerovim bogovima i herojima, da ugleda Palas Atenu što ju je jednom »još mlad vidio u dan ljetni, na otoku nasred mora, u masliniku svoga oca«. Putuje po Sredozemlju, od Akropole do egipatskih piramida. Krenuvši brodom iz Splita, on posjećuje i obilazi: Budvu, Olimpiju, Atenu, Knosos, Port Said, Kairo, Memfis, Gizeh i piramide, Aleksandriju, Boku Kotorsku i Dubrovnik. – Ali i nakon povratka s putovanja nije u Zagrebu naišao na srdačniji doček, i – kako sam naglašava – »amnestije za nj nije bilo«. – U posebnom otisku »Rada« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 252, objavljuje raspravu *O hrvatskom jedanzestercu (1838–1900)*.
1936. – U siječnju predaje otkaz na dužnost honorarnog upravitelja dječjeg Sirotišta na Josipovcu u Zagrebu. – 4. lipnja odlazi u Split, gdje boravi nekoliko mjeseci, a zatim se, 4. kolovoza, kad mu je obiteljska kuća bila popravljena, seli na Brač, u luku Bobovišće. Tu na rodnom otoku, u tihoj mirnoj luci i u očevoj kući, živi povučeno sa svojim knjigama, s uspomena iz djetinjstva i u društvu sestre Irme. – U Zagrebu mu izlazi u vlastitoj nakladi novo prerađeno izdanje epa *Živane*.
1937. – U srpnju obilazi Brač i taj neposredni doživljaj rodnog otoka pomiješan s reminiscencijama iz davne lektire potakao ga je da napiše roman *Pastir Loda*, koji govori o sudbinama bogova i polubogova, o prirodi, ljudima, vjerama i

kulturama pjesnikova zavičaja. – Napustivši odluku da se stalno nastani na otoku, pjesnik se 29. listopada vrati sa sestrom Irmom u Zagreb i nastanjuje se u vlastitoj kući (Gregorijančeva ulica 36, I. kat).

1938. – Početkom siječnja izlazi u vlastitoj nakladi I. dio Nazorova najopsežnijeg proznog djela *Pastir Loda* (Zgode i nezgode bračkog fauna).
1939. – Izlazi i II. dio romana *Pastir Loda*, a knjižara V. Vasića i R. N. Horvata izdaje njegovo prozno djelo *Dedek Kajbumščak*, »Novo pričanje o drevnom krapinskom čovjeku«. – Intenzivno se bavi prevodenjem stihova s talijanskoga i francuskoga jezika, što će ih objaviti u Delorkovoj i Nizeteovoj antologiji *Talijanske lirike* (Zagreb, 1939) i u Ježićevoj antologiji *Francuske lirike* (Zagreb, 1941). – I izvorna pjesnička produktivnost tih godina ponovno je bogata. U tom vremenu nastaju opsežni ciklusi pjesama *Putna kronika, Noć na tornju, Plime i oseke i Zagrebački soneti*.
1940. – 15. svibnja Nazor sudjeluje s grupom hrvatskih književnika na književnoj večeri u Mariboru, i na tom se putovanju prvi put поближе upoznaje s mladim književnikom Ivanom Goranom Kovačićem. – Na glavnoj godišnjoj skupštini od 7. lipnja izabran je za redovitog pravog člana Umjetničkog razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. – U srpnju je, u društvu dra Antuna Barca i još nekih hrvatskih književnika, posjetio Sloveniju i bio u Podkorenu. – U zagrebačkim »Novostima« počeo je s objavljivanjem svojih *Večernjih bilježaka*. U Beogradu mu u nakladi Zadruga Profesorskog društva izlazi knjiga *Pripovijetke*.
1941. – U prvim godinama rata živi povučeno, zaokupljen izvornim književnim radom i prevodenjem. – U to doba nastaju pjesme: *Riječi u oluji*. – Dovršava alegorijski ep *Ahasver*. – Dotjeruje svoje već ranije objavljene prijevode Goethea, Dantea i Heinea. – Prevodi izbor vlastite lirike na talijanski. U kolovozu i rujnu preveo je na talijanski *Medvjeda Brunda (L'Orso Brundo)*. – Priprema za tisak izbor prijevoda iz hrvatske lirike na talijanski pod naslovom *Lirici croati*. – Intenzivno radi na prevodenju hrvatske narodne poezije na talijanski: *Canti popolari lirici croati*. – Dovršava prijevode iz poezije Carduccija, Pascolija i D'Annunzija: *Posljednja trijada*. Definitivno završava prijevod Danteova *Pakla*.
1942. – Poznavajući Nazorovu nacionalnu djelatnost u Istri, talijanska se policija u to doba uporno zanima za njegovo političko ponašanje. U dosjeu policije talijanskih okupacionih vlasti u Splitu i u spisima Ministero dell' Interno, Direzione generale della pubblica sicurezza di Roma, stajale su već u ožujku ispisane cijele optužbe, po kojima je Nazor bio obilježen: »kao vatreni hrvatski nacionalist i prototalijanaš«, s pjesmama »prožetim duhom hrvatskog rodoljublja«, koje su »napadački i uvredljivo usmjerene protiv Republike Venecije i protiv njenih vojnika« (misli se na stihove iz zbirke *Hrvatski kraljevi*) itd. – U izdanju Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda u Zagrebu izlazi osam knjiga Nazorovih *Djela: Knjiga pjesama, Četiri arhandela, Putopisi, Zagrebačke novele, Eseji i članci I, Eseji i članci II, Na vrhu jezika i pera (1932–1942), Posljednja trijada* (prepjevi: Carducci, Pascoli, D'Annun-

zio). – U izdanju Nakladnog zavoda A. Velzek objavljen je Nazorov prijevod hrvatskih pjesnika na talijanski: *Lirici croati* (Hrvatski pjesnici), a u nakladi HIBZ-a (Istituto bibliografico croato) prijevod *L'Orso Brundo* (Medvjedi Brundo). – Pri tome izdavačkom poslu Nazora često posjećuje Ivan Goran Kovačić u svojstvu člana izdavačkog poduzeća HIBZ-a i korektora njegovih *Djela*, a ti su Goranovi posjeti u to vrijeme motivirani, osim književnim, i drugim pobudama. – U svibnju dovršava za HIBZ preradbu Zoranićevih *Planina*. – Završava i ciklus izvornih pjesama *Posljednja žetva*.

– 29. prosinca, zajedno s Ivanom Goranom Kovačićem, odlazi 66-godišnji pjesnik u partizane. Vod bataljona pod nazivom »Kljuka« osiguravao je odlazak Nazora i Gorana na oslobođeno područje. Dovedli su se najprije automobilom do zagrebačke Dubrave, a zatim su seljačkim kolima prešli Savu i u pratnji Dragutina Sajlija – Konspiratora stigoše u kasnu večer u selo Horvati. – 30. prosinca, praćen od trideset boraca koje je predvodio partizanski komandant Franjo Mikulić (s konspirativnim imenom Franc Kopač Kupčinec), Nazor je kraj sela Lijeve Štefanki, gdje potok Roženica utječe kod Vrbljaka u Kupu, prešao rijeku Kupu. Noć su proveli u selu Desni Štefanki. – 31. prosinca piše svoju prvu partizansku pjesmu *Čamac na Kupi*.

1943. – 1. siječnja održi u Slunju svoj prvi govor partizanima. – 5. siječnja priređena je u njegovu čast svečana akademija u Bihaću. – Tih dana se rastaje s Goranom. – 10. siječnja počinje Nazor voditi svoj dnevnik *S partizanima (1943–1944)*. – Od 13. do 24. siječnja boravi pri Vrhovnom štabu, u starom dvorcu obitelji von Berks u Ostrošcu na Uni. Tu se prvi put sastaje s vođom narodne revolucije, drugom Titom. – Pred udarima IV. neprijateljske ofenzive napušta zamak u Ostrošcu i tu počinje Nazorov mukotrpan partizanski put u borbenim podvizima protiv IV. i V. neprijateljske ofenzive u planinama Bosne, Hercegovine i Crne Gore. Taj se put prema nadnevcima iz njegova dnevnika *S partizanima* kretao ovako: U zoru 25. I. stiže u Bosanski Petrovac; – 28. I. je u Drvaru; – 3. II. u Tušnici blizu Livna; – 13. II. u Šćitu; – 16. II. u Ramskoj kotlini »u mlinu na Rami«; – 23. II. u Gračacu; 10. III. u Gračanici, u kanjonu rijeke Rame, između Prozora i Gračaca; – »Negdje u Hercegovini u ožujku 1943« piše *Poruku Dalmatincima*; – 2. IV. Nazor se, pošto je sredinom ožujka s naporom prešao Neretvu, odmara u selu Drače; – 3. IV. produžava odmor i oporavak u Govzi; – 13. V. »u bezimenom selu« na tromedi Bosne, Sandžaka i Crne Gore; – 15. V. stiže u selo Leveru u Sandžaku; – 17. V. prolazi kroz »šumu leševa« i dolazi 20. V. u Crnu Goru, u seoce Razvršje; – 25. V. proboravi noć s priviđenjima i halucinacijama u šumi »pod bukva«; – 26. V. boravi na kratkom predahu na padinama Durmitora, »na pašnjaku«; – 28. V. prelazi »preko mrkog, zamagljenog Durmitora«, i tu Nazor završava *I. dio* dnevnika *S partizanima*.

– 30. V. počinje Nazor uzmak iz Crne Gore i povlačenje prema Bosni i Hrvatskoj. – 13. i 14. VI. na I. zasjedanju ZAVNOH-a u Otočcu i na Plitvičkim jezerima, izabran je za predsjednika Izvršnog odbora ZAVNOH-a. Primivši u Bosni, nedaleko Kladnja, vijest o tom izboru, on upućuje 1. VII. svoju *Poruku Hrvatima*. – 10. kolovoza, nakon punih sedam mjeseci, Nazor napušta Vrhovni štab i odlazi s pratnjom u Hrvatsku, gdje se pridružuje

ZAVNOH-u. – Od kraja kolovoza do sredine rujna boravi u Otočcu, i odatle šalje svoj *Odaziv Istranima*. – Kratko vrijeme zadržava se na Crnom Vrh, u šumskoj štampariji, zbog izdanja svojih i Goranovih *Hrvatskih pjesama partizanki*. – Od 13. do 15. X. nalazi se sa ZAVNOH-ovcima u Plaškom na II. zasjedanju ZAVNOH-a, na kojemu je ponovno zabran za predsjednika. – Nekoliko dana provodi u selu Srednja Gora. – 28. X. vraća se ponovno u Otočac, gdje ostaje duže vrijeme pišući članke i držeći govore. – U izdanju ZAVNOH-a, tiskaju se »u nekoj hrvatskoj šumi« Goranove i Nazorove *Hrvatske pjesme partizanke*, ali zbirka ostane nedoštampana. – U izdanju Matice hrvatske izlazi u Zagrebu njegov prijevod Danteova *Pakla*.

1944. – U izdanju Zemaljskog odbora USAOJ-a (Štamparija »Naprijed« – Šuma Javornica), Januar, 1944, izlaze Nazorove *Pjesme partizanke (1943)*. – 13. I. odlazi u Plaški, a već 17. I. kreće preko Slunja u Topusko, gdje ostaje do 25. veljače. – U Topuskom mu Vanja Radauš radi i završava gipsano poprsje. – 23. II. izrazi svoju *Dobrodošlicu liječnicima* na sastanku u Glini. – 26. i 27. II. prisustvuje završetku sastanka liječnika u Slunju. – Na putu prema Babinu Potoku zaustavi ga snježna mećava, te se u Plitvičkom Ljeskovcu zadrži kod Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske punih sedamnaest dana.

– 18. III. stigne, u pratnji dra Sremca, u Babin Potok, i tu započne pisati *II. dio* dnevnika *S partizanima*, pod naslovom: *Pahulje i varnice (1944)*.

– Početkom travnja povlači se kroz snježnu mećavu pred novim napadima njemačkih jedinica i dolazi u Lađevac kod Slunja, gdje ostaje do 24. IV. – Sedam dana boravi u šumi kod Plitvičkog Ljeskovca, a onda se 3. V. prebacuje u Cvitković kraj Slunja i tu ostaje do 7. V. – Tu piše *Poziv kulturnim radnicima na oslobođenom i okupiranom području* za prvi partizanski kongres kulture. – U noći između 8. i 9. V. predsjedava III. zasjedanju ZAVNOH-a u Topuskom, gdje održi govor: *Za novu Hrvatsku*. – Od 15. do 28. V. boravi uglavnom u Grobniku na Kordunu, u kućici koju prozva »čardak«. – 28. V. povlači se pred njemačkim napadima i zaustavlja se u Rakovici, »oko Kvaternikova čednog spomenika«. – Seli se iz mjesta u mjesto, da se 16. VI. ponovno smjesti u Grobniku, u svome »čardaku«. – 27. VI. nalazi se u Gornjim Ponikvarima kraj Topuskoga, gdje je počeo teže poboljšavati. – 3. VII. prebačen je, u pratnji dra Sremca, engleskim zrakoplovom u Grumo Appula kraj Barija u bolnicu radi liječenja. – 14. VIII. premješten je u oporavilište u Cozzano blizu Monopolija, a zatim u Sicarico kraj Cozzana, u posebnu rezidenciju u vili Mancini. – Tih dana se sastao u Bariju s maršalom Titom koji se službeno vraćao iz Rima. – 9. IX. vratio se Nazor iz Barija na otok Vis. – 24. IX. odlikovan je *Ordenom narodnog oslobođenja*; – 16. X. prisustvuje i drži govor na Kongresu omladine u Hvaru. – 29. X. dolazi u oslobođeni Split, gdje odsjeda u vili Ante Tresića Pavičića. Tim je datumom Nazor zaključio i u Splitu završio svoj dnevnik *S partizanima*.

– Izlaze mu brošure *O mlitavcima na zemlji i u paklu* i *Ilja Muromec dolazi* (izdanje »Vjesnika«), zatim II. izdanje knjige *Pjesme partizanke*, u nakladi Ujedinjenog odbora Južnih Slovena u Londonu, i III. izdanje zbirke *Pjesme partizanke* u izdanju Centralnog odbora USAOJ-a u Beogradu.

1945. – 18. veljače, »kao predsjednik Vijeća Federalne države Hrvatske« dolazi u oslobođeni Šibenik i drži narodu govor. – 26. III. govori u Biogradu na moru; – 27. III. posjećuje Zadar i drži govor: *Na zadarskim ruševinama*. – 14. IV. otvara sjednicu ZAVNOH-a u Splitu, gdje je u staroj splitskoj vijećnici sastavljena i proglašena »prva privremena vlada Federalne države Hrvatske«. Nakon toga se ponovno vraća u Šibenik. – 13. V. dolazi u Zagreb; nastanjuje se u svojoj kući i u stanu gdje ga je čekala sestra Irma (umrla u Zagrebu, 17. V. 1953); – 16. V. drži na tadašnjem Jelačićevu trgu (danas Trg Republike) govor: *Pred spomenikom u Zagrebu*. – 24. i 25. VII. izabran je na IV. zasjedanju ZAVNOH-a (koji tada prerasta u Narodni sabor Hrvatske) za predsjednika Prezidija Sabora. – 26. VII. odlikovan je odlukom Predsjedništva AVNOJ-a *Ordenom zasluga za narod I. reda*. – Izlaze mu ove knjige: *Pjesme partizanke (1943–1945)*, Četvrto dopunjeno izdanje, Državni nakladni zavod Hrvatske u Zagrebu; *S partizanima (1943–1944)*, Državni izdavački zavod Jugoslavije u Beogradu; *S partizanima 1943–1944*, Drugo dopunjeno izdanje, Nakladni zavod Hrvatske u Zagrebu; *Ahasver*, Knjigu opremio prof. Vanja Radauš, Izdanje Radoslava N. Horvata, Zagreb; *Govori i članci*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb; *Gubavac* (s ilustracijama Vl. Filakovca), NZH, Zagreb; *Istranke*, NZH, Rijeka–Zagreb; *Ueli Jože*, NZH, Rijeka–Zagreb; *Boškarina*, NZH, Rijeka–Zagreb; *S partizanima* (IV. izdanje), Naklada literature na inostranim jezicima, Moskva.
1946. – 31. svibnja, u povodu 70-godišnjice života i 50. obljetnice književnog rada, podijelio mu je Senat Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu naslov doktora filozofije honoris causa, radi velikih zasluga na polju hrvatske književnosti. – Nakladni zavod Hrvatske počinje krajem godine s izdavanjem *Djela Vladimira Nazora (1946–1950)* u šesnaest knjiga (urednik dr. Antun Barac). Nazor je od tih knjiga za života ugledao dvanaest, a posljednji XVI. svezak nije uopće izašao. U toj ediciji izlaze 1946. ovi svesci: *Eposi* (knj. II), *Lirika* (knj. III), *Novele* (knj. IX), *Pastir Loda* (knj. XII). – Od drugih izdavača objavljene su u istoj godini knjige: *Legende o drugu Titu*, Matica hrvatska, Zagreb; *Kurir Loda*, Matica hrvatska, Zagreb; *Partizanka Mara*, NZH, Zagreb.
1947. – 18. I. drži govor u Ustavotvornom saboru NR Hrvatske: *Za hrvatski ustav*. – 26. V. pozdravlja hrvatsku mladež na Kongresu narodne omladine Hrvatske. – 6. XII. postao je počasni član bugarske Akademije znanosti. – 7. XII. pozdravlja na II. redovitom zasjedanju Sabora NR Hrvatske ulazak prvih narodnih zastupnika iz Istre i Rijeke u hrvatski Sabor. – 27. XII. prisustvuje prvoj svečanoj sjednici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. – U NZH, u Zagrebu izlaze mu slijedeće knjige: *Pionir Grujo*, *Eterika* (knj. IV), *Dječja knjiga* (knj. VI), *Pripovijetke* (knj. X), *Priče* (knj. XI).
1948. – U ediciji Nakladnog zavoda Hrvatske u Zagrebu izlaze mu programom planirana djela: *Miti i legende* (knj. I), *Portreti i siluete* (knj. VII).
1949. – U NZH, u ediciji *Djela*, izlaze ovi svesci: *Rime i ritmovi* (knj. V), *Kristali i sjemenke* (knj. XIII), *Eseji, članci, polemike* (knj. XIV), *Partizanska knjiga*

(knj. XV). – U Beogradu izlaze *Izabrane pjesme* (uredili Marin Franičević i Vladimir Popović). – 11. VI. oprašta se pjesmom *Sjeni Otona Župančiča* od preminulog slovenskog pjesnika. – 18. VI. prihvaćen je za tisak u »Radu« JAZU posljednji Nazorov književni sastavak *Čitajući Kranjčevića*, koji izlazi 1950.

– 19. lipnja, u nedjelju, oko 2 sata u zoru, iznenada je umro u svojoj rezidenciji, u ulici Ivana Gorana Kovačića broj 37, u Zagrebu (prije Josipovac 19). Mrtvo tijelo pjesnika bilo je balzamirano i izloženo u zgradi Sabora na Trgu Stjepana Radića (Markov trg). – 21. lipnja, poslije podne, pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj, u blizini Grobnice palih heroja, ispraćen iz Sabornice uz najveće počasti i nošen na lafetu kao borac i državnik.

Dr. Nedjeljko Mihanović

Faint, illegible text at the top of the left page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text on the left page.

Third block of faint, illegible text at the bottom of the left page.

KATALOG IZLOŽBE

Faint, illegible text in the upper section of the right page, likely bleed-through.

Faint, illegible text in the lower section of the right page, likely bleed-through.

PANO I.

Ma i kakva bila vrijednost i sudbina moga dosadašnjeg književnog rada, nisam niti jednom svojom knjigom tištio dušu čitaočevu; nisam prskao blatom, iznosio samo zlo, širio skepsu i cinizam, tjerao u očaj i u nehajnost; afirmirao sam život, gdje sam god mogao; vjeran svome narodu, nisam mrzio ni njegove protivnike. To umiruje moju savjest.

Ali, boginji Ars sve to nije dosta. Ona — a pravo ima! — traži i nešto drugo: uspjeh! onaj čisti, umjetnički (Vladimir Nazor: 66. godina života. Kristali i sjemenke, str. 296. Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1949).

PANO II.

1. VLADIMIR NAZOR KAO MATURANT splitske realne gimnazije (Split, 28. srpnja 1894)

Bilo je to u one dane moga djetinjstva, kad sam najviše živio s bogovima i s junacima.

Nova, sunčana, kiša padala u me. Još nenaslućeni zrenici moga neba bijahu se otvorili pred očima moje duše. Nešto je sjajno iz njih silazilo. Trep-talo oko mene; hakalo u me svoj dah; čekalo me na kućnom pragu; pratilo me u skitanju po zatonima; tepalo mi i šaputalo; primalo katkada — u crtama kakve osamljene klisure, u sjeni kakva stabla, u treperenju uzduha iznad mora — gotovo vidljive oblike.

Da, ja sam živio s junacima, s bogovima i s boginjama (Vladimir Nazor: Boginja. Novele, str. 221, NZH, Zagreb, 1946).

PANO III.

3. POSTIRA NA BRAČU, rodno mjesto Vladimira Nazora
4. RODNA KUĆA VLADIMIRA NAZORA U POSTIRAMA NA BRAČU (sadašnje stanje)

Rodih se u gradiću na žalu morskoga kanala. Pred njime more s jedrenjačama i parobrodima koji prolaze, a da — ponajviše — i ne ulaze u pristanište; s one strane vode daleko ljubičasto kopno s dugom gorskom kosom; za gradićem krševit kraj, našaran zelenilom vinograda i maslinika.

Ne vidjeh ga od svoje pete ili šeste godine, al ga se i sada sjećam.

Pamtim i koješta što sam u njemu doživio.

Nekoliko osamljenih, al jasnih slika, nalik na svijetle trenutke mutna poluzaboravljena sna, niču iz mog pamćenja i leže u sivome moru zaboravi kao otočići obasjani suncem (Vladimir Nazor: Andeo u zvoniku. Novele, str. 13, NZH, Zagreb, 1946).

5. PETAR NAZOR (1837–1913), pjesnikov otac
6. MARIJA NAZOR (1844–1928), rođ. Vulić, pjesnikova majka
7. LUKA BOBOVIŠĆE NA BRAČU, u kojoj je pjesnik proveo djetinjstvo i prvu mladost

PANO IV.

8. MATURANTI NA VELIKOJ REALKI U SPLITU godine 1894.
9. SVEUČILIŠTE U GRAZU gdje je Nazor studirao prirodne znanosti
10. NAZOR KAO STUDENT GRADAČKOG SVEUČILIŠTA, Graz, jesen 1894. (Ova se fotografija nalazila u pjesnikovu indeksu.)

Kad sam, u jeseni 1894, otišao s krša svog rodnog otoka na nauke u Graz... stadoh obilaziti sam okolicu, praviti sve duže izlete, pa čak i noćivati u sve udaljenijim mjestancima i selima. »Student! Botaniker!«

Sjećam se. – Ljetno jutro. Sunce istječe i rasvjetljuje lagane magle što se dižu s obala neke vode, da ih doskora nestane.

Po prvi put gledam kako Bog ide šumom (Vladimir Nazor: Predgovor k II. izdanju [Slavenskih legenda]. Miti i legende, str. 11–13, NZH, Zagreb, 1948).

11. NAZOROVE SESTRE: AMELIJA, OLGA i IRMA s jednom njihovom prijateljicom (prva s lijeva)
2. IVAN MEŠTROVIĆ: POPRSJE VLADIMIRA NAZORA (bronza, 1932)

Bista. Djelo dostojno velikoga kipara. Što je više gledam, više mi se sviđa, ali me i uznemiruje. Kad se krećem oko biste, vidim – čast Meštroviću! – da joj se izraz lica mijenja. Misaon, sanjarski i malko tužan, taj se izraz promeće u nešto ironično i gotovo sarkastično; kada gledam bistu s njezine desne strane, rekao bih: dva lica i dva posmijeha jednog istog čovjeka, dva duševna stanja iste osobe. Je li me Meštrović – iako nismo do sada bili često skupa – ipak dublje prozreo? Zar su se i moje vode pomutile, ogorčio me život, zahvatila me okolina, pa sam na putu da postanem i ja podrugljivcem i – cinikom? Bože, čuvaj dušu moju, pa i lice moje! (Vladimir Nazor: Bista. Kristali i sjemenke, str. 11, NZH, Zagreb, 1949).

VITRINA I.

1. KRSNI LIST VLADIMIRA NAZORA na talijanskom jeziku. (Na vrhu je Nazor stavio bilješku: *Izdana 12. X. 1884. g.*)
2. SVJEDODŽBA ISPITA ZRELOSTI VLADIMIRA NAZORA. (Izdana od: C. kr. *Uelike Realke u Spljetu, dne 28. julija 1894.*)

3. NAZOROVA ODA NA TALIJANSKOM JEZIKU *A TE MADRE DILETTA* posvećena majci prigodom njezina imenđana 1890. (Uz tekst pjesme Nazor je kasnije dodao bilješku: *Je li ovo moj rukopis? Mislim da jest. Nađeno kod Irme dne 25. VIII. 1939. Ul. Nazor.*)
4. PRIGODNA PJESMA VLADIMIRA NAZORA posvećena: *»Mladost nevi Ruži Kobenz-levoj prigodom njezinog vjenčanja s odličnim mladićem Josipom Dvornikom, u Spljetu, 15. rujna 1892.«*
5. SPOMENAR NAZOROVE SESTRE IRME i pjesma na hrvatskom jeziku posvećena sestri pod naslovom: *Sestri Irmi (Brač, XII. 1893)*. Pjesmu je Nazor potpisao pseudonimom: *Uladimir Primorski*.
6. NAZOROVA PJESMA NA TALIJANSKOM JEZIKU *INVERNO NORDICO (Al poeta M. B.)*, posvećena njegovu školskom drugu i prijatelju Milanu Begoviću (Graz, 1895).
7. AUTOGRAF PJESME *NA TORNJU SU. STJEPANA U BEČU* (1896). Jedna od prvih Nazorovih pjesama, objavljena prvi put u *»Vijencu«*, XXVIII, br. 30, str. 467; Zagreb, 25. VII. 1896.
8. AUTOGRAFI PJESAMA *PRUE IDILE (Pramaljeće, 1894)*. Ciklus je prvi put objavljen u časopisu *»Nada«*, III, br. 22, str. 426–427; Sarajevo, 15. XI. 1897.

PANO V.

12. PEJZAŽ SA STARIM MASLINAMA NA OTOKU BRAČU
13. FAKSIMIL NAZOROVE PJESME *MASLINA*, objavljene prvi put u knjizi *Lirika – Dio I. (1890–1910)*, Zagreb, 1918.

PANO VI.

14. VLADIMIR NAZOR KAO SUPLENT na splitskoj realnoj Velikoj gimnaziji (1898)

A sred zime 1898, u Splitu, dok sam do kasno bdio nad Nodilovom radnjom o našim starim bogovima, baš su te uspomene (sa studentskih šetnja) navaljivale u me.

I ja sam otvorio priču.

Otvorio sam je pred trideset godina. I nije zamukla u mojim ustima zbog neuspjeha prvog izdanja ove moje knjige (Vladimir Nazor: Predgovor k II. izdanju [Slavenskih legenda]. Miti i legende, str. 16–17, NZH, Zagreb, 1948).

15. EPIGRAM IZ NAZOROVE KNJIGE DISTIHA *TOPUSKE ELEGIJE* (1933)

*iskonska moć je riječi. Ko sjeme nešto je nosi
U nas. A, nađe li tlo, nov će proklijati sv'jet.*

16. VLADIMIR NAZOR iz godine 1905.

17. PAZIN U ISTRI gdje je Nazor službovao kao profesor od 1903. do 1906.

VITRINA II.

1. AUTOGRAFI PJESAMA *POSUETNI SONETI* i *PERUN*, objavljene u prvoj Nazorovoj tiskanoj knjizi pjesama *Slavenske legende* (Zadar, 1900).
2. VLADIMIR NAZOR: *SLAVENSKE LEGENDE (1898–1900)*, Nagradena tiskara Vitaliani i sinovi. U Zadru, 1900. – Prvo izdanje. (Ovaj je primjerak knjige poklonio Nazor prijatelju Milanu Begoviću i na naslovnoj strani napisao posvetu: *Xeresu de la Maraja, U Urlici, 10/VIII. 1900. Dar od Pjesnika.*)
3. AUTOGRAFI RANIH NAZOROVIH PJESAMA *KOB (1893)* (objavljena u »Iskri«, Zadar, 1893), *KONJ (1896)* (objavljena u »Nadi«, Sarajevo, 1896), *KOMŠIJKO BLAGO (1897)* (objavljena u »Vijencu«, Zagreb, 1898).
4. VLADIMIR PRIMORSKI: *PJESMA NARODA HRVATSKOGA, ODJEK MARULICEVOJ PROSLAVI*. Naklada Rikarda Katalinića Jeretova, Zadar, 1902. – Rukopis dotjeran za II. izdanje. Na rukopisu Nazor pribilježio: »*Ispravljano najviše u Kopru 1907.*«
5. AUTOGRAF DOTJERANOG TEKSTA PRVE VERZIJE NAZOROVA SPJEVA *PJESMA NARODA HRVATSKOGA*. Pjesmi je u autografu promijenjen naslov u: *Pjesma o narodu hrvatskome*. – Na zadnjoj stranici rukopisa autor je pribilježio ovu napomenu: »*Napisano u Zadru i štampano u Zagrebu 1902. u malo primjeraka, ponajviše darovanih. Dotjerano u Kopru 1907. i u Kastvu 1912.*«
6. VLADIMIR NAZOR: *ŽIVANA*. Mitički epos u devet pjesama (1898–1901). Nagradena štamparija Vitaliani, Zadar, 1902. – Prvo izdanje.
7. VLADIMIR NAZOR: *ŽIVANA*. Mitički epos u deset pjevanja (1898–1901), »*II. definitivno izdanje*«, Zagreb, 1936. (Rukopis za II. izdanje iz godine 1936.)
8. VLADIMIR NAZOR: *ŽIVANA*. Mitski epos u 10 pjevanja. Naklada autorova. Tisak Zaklade tiskare Narodnih novina u Zagrebu, Zagreb, 1936.
9. DOTJERANI TISKANI PREDLOŽAK EPA *ŽIVANE* s ispravicima i dopunama za III. izdanje u ediciji Nakladnog zavoda Hrvatske, u svesku *Eposi*, knj. II. Zagreb, 1946. – (Prerađeni rukopis je završen 18. VII. 1946.)

10. NAZOROV PRIJEPIS ISPRAVAKA I DOPUNA po pjevanjima, koji su provedeni u III. izdanju *Živane* iz godine 1946.

11. AUTOGRAF NAZOROVE BILJEŠKE *KAKO JA TUMAČIM »ŽIVANU»*, sastavljene 26. VII. 1946.

PANO VII.

18. MAJKA PJESNIKOVA u Kastvu (oko 1910).

19. OTAC PJESNIKOV u Kastvu (oko 1910).

20. KASTAV, istarski gradić nad Kvarnerom, u kojemu je Nazor proboravio kao ravnatelj Učiteljske škole od 1908. do 1918.

21. VLADIMIR NAZOR (oko 1910).

PANO VIII.

22. »BRACCHIA ANTIQUA ET PAGANA« (Starodrevni i poganski Brač)

*Sam sam bez ikoga, na vrhuncu brda okružena šutnjom i ovijena maglom,
ali ja nosim u sebi PJEVAČA SUNCA I ZEMLJE.*

*Mrak će me dovesti do one kućice. Tišina će me dočekati na pragu sobe.
Ali večeras, pri svijetli na malom stolu, skočit će iz mene, sav blistav, topao
i šumoran, moj prvi ditiramb.*

A prvi će mu stih biti:

*»I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče...« (Vladimir Nazor: Dječak
s otoka. *Novele*, str. 466, NZH, Zagreb, 1946).*

23. VLADIMIR NAZOR iz godine 1910. (Ova je fotografija bila objavljena u Nazorovoj zbirci pjesama *Lirika*, Zagreb 1910.)

PANO IX.

24. VLADIMIR NAZOR (oko 1912.)

25. EPIGRAM IZ NAZOROVE KNJIGE DISTIHA *TOPUSKE ELEGIJE* (1933.)

*Prošlost je sveta. Al samo kad njom bismo graditi htjeli,
Naše budućnosti dvor, odmah bi bio ko grob.*

VITRINA III.

1. VLADIMIR NAZOR: *KNJIGA O KRALJEVIMA HRVATSKIJEM*, Izdanje »Hrvatske knjižarnice«, Zadar, 1904. – Prvo izdanje.
2. AUTOGRAF PJESME *KRALJ TOMISLAU*. (Ispod teksta pjesme Nazor je napisao napomenu: »Ova je pjesma preteča „Hrvatskih kraljeva“ koji su nastali u Zadru god. 1902. ili 1903. Inače pjesma nije baš najbolja!«.)
3. VLADIMIR NAZOR: *HRVATSKI KRALJEVI*, Izdanje Matice dalmatinske. Izdala Matica hrvatska i Matica dalmatinska, u Zagrebu, 1912. – (Prepravljeno i dopunjeno izdanje *Knjige o kraljevima hrvatskijem* iz godine 1904.)
4. VLADIMIR NAZOR: *HRVATSKI KRALJEVI*, Izdanje Jugoslavenskog nakladnog d. d. »Obnova«, S ilustracijama Ljube Babića, Zagreb, 1931. – Četvrto dotjerano izdanje.
5. VLADIMIR NAZOR: *KRVAVA KOŠULJA (Uspomene iz doline Raše)*, Izdao u vlastitoj nakladi Josip Krmpotić, Pula, 1905. – Prvo izdanje.
6. VLADIMIR NAZOR: *KRVAVI DANI*, Historijski roman iz istarske prošlosti, Nakladom hrvatske knjižare i industrije papira (Lavoslav Klein) u Zagrebu, Zagreb, 1908. – Prvo izdanje.
7. AUTOGRAFI PJESAMA OBJAVLJENIH U KNJIZI *LIRIKA* (Zagreb, 1910).
8. VLADIMIR NAZOR: *LIRIKA*, Suvreneni hrvatski pisci, Redovita izdanja Društva hrvatskih književnika, Knj. 9. Zagreb, 1910. – Prvo izdanje.
9. UVODNA PJESMA *ŠTO TRAŽIŠ JOŠ OD MENE?* u knjizi *Lirika* (1910), primjer Nazorova stvaralačkog postupka u ispravicima, dopunama i dotjeravanju svojih djela za kasnije verzije.
10. AUTOGRAF PJESME *SYNOPSIS* priređene za II. izdanje *Lirike* iz godine 1918. u izdanju dra Branka Vodnika.
11. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *CURČAK*, objavljene u *Lirici* (1910).

VITRINA IV.

1. VLADIMIR NAZOR: *NOVE PJESME*, Perocrteži od Ljube Babića ml. (Pariz). Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija, Zagreb, 1913. – Prvo izdanje.
2. AUTOGRAFI NAZOROVIH ČAKAVSKIH PJESAMA *ŽENĀ ZAPUŠĆENĀ, SĀH DŪŠ DĀN* i *STOMĀNJA* nastalih u doba kada je pjesnika u Kastvu zahvatio oko godine 1913. *furor metricus ciacavschianus* (čakavski metrički zanos).

Nutarnje more.

Jedno noćno more, koje ne zna za san,
 Muči se i stonje na dnu moje biti;
 Uviek, i dav kad me raji sanjan, jasan,
 Lijem, kako pluća neke crne liti.

Uviek, i kad radost za čas mi se javi,
 Lijem, kako vode slovnim mi liva
 U dubine duše pa ih struje plan,
 U ne jače sumi, i ne teže liva.

Plušam. Čelam. – Kadnja kad mi dodje voda,
 Ona, što ved, je, koje li bar kada
 U ta vode iraci, čista, rjupna, mlada,
 Kao Afrodita u dnu gorkog mora?..

Faksimil autografa Nazorove pjesme *Nutarnje more*, objavljene u knjizi *Pjesni ljuvene* (1915)

3. VLADIMIR NAZOR: *ISTARSKE PRIČE*, Izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1913. – Prvo izdanje.
4. CJELOVITI RUKOPIS NAZOROVE KNJIGE PJESAMA *INTIMA (1913–1914)*.
5. VLADIMIR NAZOR: *INTIMA (1913–1914)*, Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija, Zagreb, 1915. – Prvo izdanje.
6. CJELOVITI RUKOPIS NAZOROVE KNJIGE PJESAMA *PJESNI LJUENE (1915)*, s podnaslovom: »Posmrtna pjesma jednoga prijatelja; priredio Vladimir Nazor«.
7. VLADIMIR NAZOR: *PJESNI LJUENE*, Komisionalna naklada knjižare St. Kuglija, Zagreb, 1915. – Prvo izdanje.
8. VLADIMIR NAZOR: *MEDUJED BRUNDO*. Životinjski ep u 5 pjevanja. Oda-brana djela za školu, knj. I. Izdavač dr Branko Vodnik, Naklada izdavača, Zagreb, 1915. – Prvo izdanje.
9. DOTJERANI TISKANI PREDLOŽAK EPA *MEDUJED BRUNDO*, s ispravcima i dopunama za III. izdanje iz godine 1928. – Primjer Nazorova stvaralačkog postupka u oblikovanju kasnijih verzija svojih djela.
10. PODACI ZA BIOGRAFIJU VLADIMIRA NAZORA. – Ove je podatke Nazor poslao 15. IV. 1915. iz Kastva svome tadašnjem izdavaču dru Branku Vodniku u Zagreb.

PANO X.

26. BRAČ (Pogled s Vidove gore; 778 m n/v)

Gotovo je svaki otočanin neki otočić. I rekao bih napokon: Ja sam otok. Ne mičem se, i ne može se k meni lađom ili po mostu. Otok sam i na otoku; a moje je ostrvo, zapravo, kamenito i pusto. Ipak sam ga, polagano i teškom mukom, obradio; a za sebe i na svoj način. Moradoh ostaviti more, na kome se rodih, ali krenuh odanle s čitavim svojim ostrvom; ostadoh otok, i na otoku. I to ostrvo nije uvijek isto. Mijenja se kao što se mijenjaju zvijezda nad njime, pučine ili tjesnaci oko njega, misli i osjećaji u meni samome (Vladimir Nazor: Otok. Kristali i sjemenke, str. 13–14, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XI.

27. VLADIMIR NAZOR (oko 1917)

Sve razdajem. Ali svoje vrijeme ne dadoh nikada, pa ne dajem ni dandas, ma baš nikome. Ni rodbini, ni znancima. Ono je moje pravo bogatstvo. A da budeš gospodar svoga slobodnog vremena, moraš moći i znati biti sam. Egoizam? Možda. No, samo tako znam živjeti. A od dosade nisam još nikada trpio (Vladimir Nazor: Najveća škrtost. Kristali i sjemenke, str. 125, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XII.

28. VLADIMIR NAZOR NA TERASI DJEČJEG DOMA U CRIKVENICI (oko 1925).
29. CRIKVENICA (Stara frankopanska zgrada gdje je bio smješten Dječji dom, u kojemu je Nazor bio upravitelj.)

PANO XIII.

30. VLADIMIR NAZOR S MAJKOM (Crikvenica, 1927.)

Medutim – moja je majka ozdravila.

Ali je starica ostala mršava, blijeda, lagana kao perce. Njena se put protanjila; otela se donekle teži zemaljskoj. Rano ustaje i – uvijek u crno obučena, glave još i sad ovjenčane gustim bijelim vlasima – šeta se sitnim lakim korakom po parku i često stane da se zagleda iznad ostrva s one strane kanala.

– Mama, more!

– Da. Ali dvoja. Na jednome lađe, po drugome oblaci. Dolje svjetionici, gore zvijezde. Meni je uvijek čudnije: kao da već ulazim polako u nj, ili ono u me (Vladimir Nazor: Uvod. Niza od koralja, str. 9, Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1930).

*

I zato je ova zbirka pjesama baš ovakva.

Ona je pričanje o traženju na granici između dvaju veoma različitih razdoblja moga života. Plod sve te muke ova je kratka niza zrnaca za koje se jedva može kazati da su sva od koralja.

Poslao sam je jednoj ženi koja voli zvuk mojih daktila i koja kao kakvo dijete – još se uvijek raduje resini, školjki i koralju; ali – s obzirom na ono što se u ovim stihovima krije – ostaje i nadalje na malom drvenom križu što sam ga u martu 1928. posadio na grob svoje majke (Vladimir Nazor: Uvod. Niza od koralja, str. 10, Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1930).

VITRINA V.

1. VLADIMIR NAZOR: *STOIMENA*. Priče, izdala Matica hrvatska, Zagreb, 1916.
2. RUKOPIS NAZOROVA EPA *UTUA ZLATOKRILA* iz godine 1916. (Autograf je bio poslan izdavaču prof. dru Branku Vodniku Drechsleru, Zagreb, Akademski trg, broj 4.)

3. VLADIMIR NAZOR: *UTUA ZLATOKRILA*. Romantički ep u 5 pjevanja. Uvod napisao dr A. Bazala, Odabrana djela za školu, knj. II. Izdavač i urednik dr Branko Vodnik, Naklada izdavača, Zagreb, 1916. – Prvo izdanje.
4. RUKOPIS NAZOROVE »*NEDORAĐENE PRIČE IZ GODINE 1918*«, *ROB*. Kastav, 1918. (Ovu je priču Nazor počeo pisati 1914. Završio je samo prvo i drugo poglavlje, da zbog seobe iz Kastva u Zagreb 1918, odustane od daljnjeg rada.)
5. VLADIMIR NAZOR: *PABIRCI (1892–1917)*. Naklada dra Branka Vodnika, U Zagrebu, 1917. – Prvo izdanje.
6. AUTOGRAFI PJESAMA *GEOKARP* i *ARS POETICA* (Riječi) koje je autor uvrstio u zbirku pjesama *Pabirci* (1917).
7. RUKOPIS NAZOROVIH SONETA IZ CIKLUSA *HRVATSKI GRADOVI*, prvi put u izboru objavljen u knjizi *Pabirci* (1917). – Pjesme su nastale uglavnom oko godine 1905. (Ovi će soneti u cjelini prvi put izići u kritičkom izdanju *Sabranih djela* Vladimira Nazora koje priprema Zavod za književnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.)
8. AUTOGRAFI PJESAMA *NA KUARNERU, PRAVI GLAS, ZOË* i *PRVE PJE-SME* uvrštene u knjigu *Pabirci* (1917).
9. AUTOGRAF CIKLUSA PJESAMA *CANTICA VESPERTINA*. – Pjesme su nastale u Kastvu 18. veljače 1918, a prvi put objavljene u knjizi *Lirika. Dio III. (1914–1918)*. Djela Vladimira Nazora, knj. IV. Izdaje dr Branko Vodnik, Zagreb, 1918.
10. ANTOLOGIJSKI IZBOR NAZOROV H PJESAMA U KNJIZI *CARMEN VI-TAE*. Uredio i pogovor napisao Milan Marjanović, Ilustrirao prof. Jozo Kljako- vić, Naši pjesnici, knj. IV. Izdanje »Narodne knjižnice«, Zagreb, 1922.

VITRINA VI.

1. VLADIMIR NAZOR: *NIZA OD KORALJA*. Naklada »Tipografije« D. D. Za- greb, Zagreb, 1922. – Prvo izdanje.
2. VLADIMIR NAZOR: *PRIČE S OSTRUA, IZ GRADA I SA PLANINE*. Redov- no izdanje Matice hrvatske za godinu 1925. i 1926. Zagreb, 1927. – Prvo izdanje
3. VLADIMIR NAZOR: *PJESME O ČETIRI ARHANĐELA*. Štampano kao ruko- pis u 250 primjeraka, Vlastita naklada, Sušak, 1927. – Prvo izdanje.
4. PREDLOŽAK RUKOPISA ZA DRUGO DOPUNJENO IZDANJE KNJIGE PJE- SAMA *ČETIRI ARHANĐELA* u izdanju Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb, 1942.

5. VLADIMIR NAZOR: *TOPUSKE ELEGIJE*. Štampano kao rukopis u 300 primje- raka. Opremio Vladimir Kirin, Knjižica se ne prodaje. Zaklada tiskare Narodnih novina u Zagrebu, Zagreb, 1933. – Prvo izdanje.
6. CRTEŽ VLADIMIRA KIRINA na posljednjoj stranici *Topuskih elegija*. – (Crtež je izrađen u obliku stečka s natpisom: »IOVI OPT. MAX. VLADIMIRUS NASO CROATORUM VATES VOT. LIB. SOLVIT«.)
7. RAZGLEDNICA (*Brod na S., 4. X. 1933*) književnice IVANE BRLIĆ-MAŽURA- NIĆ (1874–1938) na kojoj se zahvaljuje Nazoru na darovanoj knjizi *Topuske ele- gije*.
8. DOPISNA KARTA (*Sarajevo, 23. oktobra 1933*) TINA UJEVIĆA (1891–1955), u kojoj se zahvaljuje na poklonjenoj knjizi *Topuske elegije*.
9. PISMO (*Beograd, 21. novembra 1933. g., Hotel Excelsior*) IVE ANDRIĆA, u ko- jemu se zahvaljuje na poklonu knjige *Topuske elegije*.
10. RUKOPIS NAZOROVE ZBIRKE PJESAMA *KNJIGA DISTIHA*. – U ovome je rukopisu autor tijekom godine 1933. i 1934. izvršio ispravke i nadopune u već objavljenoj knjizi *Topuske elegije*, za II. izdanje, u svesku *Rime i ritmovi*, u edi- ciji Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1949.
11. AUTOGRAFI PJESAMA *GRGUR – Peristil u Splitu (1934); ECLOGA PISCA- TORIA – Otok Hvar, u Starom gradu; LJETNIKOVAČ HANIBALA LUCIĆA – u Hvaru (1934)*, koje je Nazor napisao za drugo dopunjeno izdanje *Topuskih ele- gija* (1949).
12. VLADIMIR NAZOR: *HEINEOVE PJESME* (1932). Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1932. – (Nazorovi prijevodi Heineove poezije na hrvatski jezik.)
13. RUKOPIS ZBIRKE *UČJE PJESME (1934)* koju je Nazor napisao pod pseudo- nimom *Lykantropos*.
14. AUTOGRAFI PJESAMA IZ RUKOPISA ZBIRKE *UČJE PJESME (1934)*. (Uvodna pjesma i *Učje pjesme*).

PANO XIV.

31. VLADIMIR NAZOR (oko 1930)

Kad padoše borovi i jablanovi, ugledah našu – Šikaru. Bila je prorijedena sjekinom, pogažena kopitom, braždjena teškim točkovima; polomljena, žedna i gladna.

Al bijaše ipak živa. Čekala je na prvu kišu i na truljenje svoga vlastita lišća, da ojača i naraste (Vladimir Nazor: Uvod. Pjesme šikari, iz močvare i nad usjevima, str. 6, Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1930).

Zar tražiš pute druge,
 Da sad – kad vlasi sijede –
 Daš što još nisi davo?
 – »Jest. Imam i ja pravo
 Na breme zla i bijede,
 Na dio ljudske tuge!«

(Vladimir Nazor: *Motto. Pjesme o bratu Gavanu i o seki Siromaštini*, 1930)

*

*I jer ne mogu i ne znam drukčije, utječem se – ponajviše – najtežem obliku u stihotvorstvu: sonetu. Kitice nošene krilima, stihovi okovani rimama, čitava pjesma zatalasana uvijek jednakim ritmom, uznemirena – od strofe do strofe – njihanjem u istom taktu i u istome tempu. Hoće mi se nešto zvučno, gotovo monotono, i malko tužno. Prometnuti se čitav u muzičku spravu kroz koju će prohujati moj dah te izazvati što mi treba! Ne isticati misli, ne naglasiti osjećaje – pustiti da zvek riječi i melodija stiha izreku ono od čega misao i osjećaj tek nastaju. Stoji pisano da u početku bijaše Riječ; a ona pak bijaše Zvek i Ritam od kojih se sve rodilo (Vladimir Nazor: *Cvijet muke. Deseterci*, str. 7–8, Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1930).*

PANO XV.

32. MILAN BEGOVIĆ, DANICA BEGOVIĆ i VLADIMIR NAZOR (Topusko, 1929)
33. NAZOR I NJEGOV PAS ŠARKO (Crikvenica, srpanj 1929)

VITRINA VII.

1. RUKOPIS OD SPLITA DO PIRAMIDA (1935). – Pojedina poglavlja iz ovoga Nazorova putopisa objavljujvana su u časopisima i listovima. Nakon što ih je autor ponovno redigirao, tiskana su u knjizi *Putopisi* (HIBZ, Zagreb, 1942).
2. RUKOPIS CIKLUSA PJESAMA PUTNA KRONIKA (1935) koji je nastao nakon Nazorova povratka s putovanja u Grčku i Egipat. Taj je ciklus izišao u zbirci *Knjiga pjesama* (HIBZ, Zagreb, 1942).
3. AUTOGRAFI PJESAMA VELIKI PAN, »IO PEAN!« i PARISOVA LADA iz ciklusa *Putna kronika* (1935).
4. PROSLAVA 60-GODIŠNJICE ŽIVOTA VLADIMIRA NAZORA u ROTUNDI LOBKOVICEVE PALAČE U PRAGU 10. VI. 1936. – Sudionici proslave. U prvom redu s lijeva na desno sjede: zastupnik lige Beringer, jugoslavenski konzul Roko Bradanović, prof. Murko i savjetnik Božić. – Izvorna fotografija.

5. BIBLIOGRAFSKI PODACI O VLADIMIRU NAZORU (1936) za proslavu u Pragu. Sastavio Jaroslav Urban.
6. VLADIMIR NAZOR: *PASTIR LODA (Zgode i nezgode bračkog fauna)*. Naklada autorova, Zagreb, 1938. i 1939. – Prvo izdanje
7. AUTOGRAF POGLAVLJA ČUDO U BOLU IZ ROMANA *PASTIR LODA*. – Ovo je poglavlje Nazor napisao u srpnju 1939, a uvrstio ga je u II. izdanje romana iz godine 1946.
8. RUKOPIS ZBIRKE PJESAMA *PLIME I OSEKE* (1939). – Pjesme su nastale 1939, a prvi put objavljene u zbirci *Knjiga pjesama*, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb, 1942.
9. RUKOPIS NAZOROVA CIKLUSA *ZAGREBAČKI SONETI* iz godine 1939, objavljeni prvi put u knjizi *Rime i ritmovi*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1949.

VITRINA VIII.

1. VLADIMIR NAZOR: *DEDEK KAJBUMŠČAK. Novo pričanje o drevnom krapinskom čovjeku*. Izdanje knjižare Z. i V. Vasića, Zagreb, 1939. – Prvo izdanje.
2. RUKOPIS PRIČE *DEDEK KAJBUMŠČAK* nastale u Zagrebu 1939.
3. RUKOPIS NAZOROVE PROZE *ZAGREBAČKE NOUELE (SILUETE)*, nastale 1940. i 1941, i pod istim naslovom prvi put izišle u knjizi u izdanju HIBZ-a, Zagreb, 1942. – U drugom izdanju, u ediciji Nakladnog zavoda Hrvatske, 1948, autor je knjizi promijenio naslov u *Zagrebačke siluete*.
4. RUKOPIS ZBIRKE PJESAMA *U CARSTUU (ZEMLJI) UTOPIJE*, s podnaslovom: *Uizije. Uidio ih 1939. do 1942. Fantazius*. – Pjesme nisu izašle u knjizi.)
5. RUKOPIS NAZOROVE ZBIRKE PJESAMA *RIJEČI U OLUJI*, nastale godine 1941. Pjesme su prvi put izašle u *Knjizi pjesama* (HIBZ, Zagreb, 1942).
6. AUTOGRAF PJESME *TREĆI STRAH* iz rukopisne zbirke pjesama *Riječi u oluji*.
7. RUKOPIS NAZOROVA VLASTITA PRIJEVODA EPA *MEDUJED BRUNDO* na talijanski jezik, pod naslovom *L'ORSO BRUNDO*. – Prijevod je nastao 1941, a izdan je u knjizi *L'Orso Brundo*, Edizione dell' Istituto bibliografico croato, Zagreb, 1942.
8. RUKOPIS NAZOROVA PRIJEVODA VLASTITIH PJESAMA NA TALIJANSKI JEZIK: *U. N.: LE LIRICHE. Autoversioni (1900–1925)*. – (Ovaj će rukopis biti prvi put objavljen u kritičkom izdanju »*Sabranih djela*« Vladimira Nazora, koja priređuje Zavod za književnost i teatrologiju u Zagrebu.)

9. RUKOPIS NAZOROVIH PRIJEVODA PJESAMA MILANA RAKIĆA NA TALIJANSKI JEZIK. Naslov rukopisa: *Milan M. Rakić: Le Liriche. Tradotte dal serbo da U. N. Crikvenica 1924-1925.* – (Ovaj će prijevod Rakićevih pjesama biti prvi put objavljen u kritičkom izdanju Nazorovih »*Sabраних djela*« u redakciji Zavoda za književnost i teatrologiju u Zagrebu.)
10. RUKOPIS NAZOROVE ZBIRKE PJESAMA *POSLJEDNJA ŽETVA*. – Pjesme su nastale 1942. u Zagrebu, neposredno prije pjesnikova odlaska 29. XII. 1942. u partizane. Zbirka je prvi put izašla u svesku *Rime i ritmovi*, NZH, Zagreb, 1949.

PANO XVI.

GLOSE IZ KNJIŽEVNIH KRITIKA O NAZORU

»A što je najpohvalnije, Nazor je i ovdje kao slikar starodrevnog hrvatstva jedan od najvažnijih pjesnika energije, hrvatske energije, koju kao pravi pučanin nalazi u hrvatskom ladanju, u hrvatskom seljaku i selu. To osjećanje za više oblike snage, moći, zdravlja i energije daje tome sinu potajenergičnije, čakavske Hrvatske zasebno mjesto u našoj suvremenoj, bezenergijskoj knjiži i svojim kultom energije je Nazor danas najhrvatskiji, najpatriotskiji naš pjesnik.«

(A. G. Matoš: *Nove knjige*. »Hrvatska smotra«, knj. V, sv. 8; Zagreb, 1909.)

»Dinamički momenat je u cjelokupnome Nazorovu djelu, kao i u najmanjim pojedinostima, tako vidan i toliko dosljedan kao ni u jednoga našega pjesnika. U najvećem dijelu njegovih radova sve je u neprekidnom živom gibanju, sve se miče, teče i kreće; ili nam sam pjesnik crta to spoljašnje gibanje, ili budi u nama osjećaj unutrašnjeg strujanja života koji je ispod površine stvari. U radovima što su naoko mirniji, opet sve trepti i titra od unutrašnje napetosti: sad je ta napetost spremna na skok ili let, sad je opet budna u igri svjetla na mirnim površinama, ili je u podrhtavanju mišića, ili u vibriranju površine parnoga kotla. Mnogo je puta uspoređio pjesnik samoga sebe s napetim lukom, a uvijek mu je bila mila slika strelice što leti suncu i ata što se propinje. Zato on i traži 'riječ-snagu', što se u čin pretvara; riječ što razvezuje povezane energije!«

(Milan Marjanović: *Uladimira Nazora* »Intima«. »Savremenik«, br. 1/2, 3/4, 5/8; Zagreb, 1916.)

»Nazor nam je vratio vjeru u snagu našega narodnog bivstva; oslobodio je našu narodnu misao, izmučenu sentimentalizmom ili okovanu gvožđem pesimizma, te joj podao čar vedrine; našim osjećajima vratio je vezu s prošlošću našega plemena i naše rodne grude, da tako postanemo bolji, ljepši i jači, vjerujući u svoje sile i u svoje ideale; napokon poput svih velikih pjesnika, i on je u poeziji izgradio jedno naziranje o svijetu i svoju filozofiju života.«

(Branko Vodnik: *Uladimir Nazor*, str. 7. Vladimir Nazor, Medvjed Brundo, Naklada izdavača. U Zagrebu 1916.)

»Nazor traži sve što je primarno, zato voli ono što je patrijarhalno, ono što je snažno u jednostavnosti, ono što je ogromno u snazi, u zahvatu, u borbi. Sigurno je i studij prirodnih nauka doprinio svoj dijelak tome, da Nazor tako jako uživa u prirodi (*Synopsis*) i to baš u prirodi, gdje je ona snažna, stvarateljica, vječna roditeljka.«

(Milutin Nehajev: *Uladimir Nazor*. »Savremenik«, br. 3; Zagreb, 1911.)

»Sva je Nazorova poezija od pokreta, od uzbune, od aktivnosti. Zato je njezin tvorac morao doživljavati, da su preko njega prolazila i cijela pokoljenja, koja su ga držala pregaženim. Ali došli su mladi, pokretniji, i našli su u njegovim riječima odgovor na vlastita pitanja. Proglašen neposredno iza godine 1918. literarno gotovo mrtvim, on je tijekom narodno-oslobodilačke borbe i iza oslobođenja doživio uspone, koji nisu plod njegova političkoga položaja, nego potječu iz stvarnih komponenata njegove umjetnosti. Njegova *Šikara*, *Ueli Jože*, *Gubavac*, *Boškarina* i sl. dokazali su svoju istinitost upravo u godinama teških iskušenja i u godinama izgradnje. Pisac, koji je izražavao osjećanja širokih slojeva naroda upravo u razdobljima stradanja i borbe, a koji je doživio ponovni uspon niza svojih spisa u godinama najsmjelijih zamisli i ostvarenja, ima očito elemenata koji su sposobni za nova uskrsnuća.«

(Antun Barac: *Uladimir Nazor (1876-1949)*. »Ljetopis JAZU«, knj. 56; Zagreb, 1952.)

»Svoje pjesničke ispovijesti, prožete često akcentima otpora protiv nacionalnog i socijalnog robovanja – a tome je osjećanju dao naročito izraza u poznatoj pjesmi *Šikara* (1917) – Nazor je potvrdio aktivnim sudjelovanjem u borbi protiv porobljivača naše zemlje u prijelomnim danima naše historije.

Sudjelujući u NOB-u od kraja 1942. prihvatio se da u pjesmi i prozi progovori o onome što je doživio i vidio. Pisao je o nevoljama i stradanjima naroda, a ukazao je također na nesalomljivu vjeru narodnih masa u pobjedu. Uz dnevnik *S partizanima* (1945) i knjigu *Govori i članci* (1946), dao je zbirku *Pjesme partizanke* (1944) u kojoj je u nizu pjesama snažno prikazao patnje širokih slojeva i izrazio legendarni heroizam.«

(Vice Zaninović: *Uz petnaestogodišnjicu smrti Uladimira Nazora*. »Telegram«, br. 217; Zagreb, 1964.)

»Razvojno, u njegovu dinamičnom rastu, Nazorovo djelo morfološki je raslo od mladičkih do partizanskih dana, logično trajalo bez prekida, mada potresano divljinom epohe i ličnim krizama, živo završivši u oslobodilačkoj borbi. Statički uzeto, Nazorovo djelo komplicirani je fenomen, riječ, čin ličnosti što se književno ostvarila, u kulturno-političkim okolnostima svoga vremena, posebnim ličnim glasom, izrazom, jezikom i idejama. U cjelini uzeto, ono je doista vrijednost koja će izdržati, i svaka će generacija u njemu naći nešto zaboravljeno.«

(Šime Vučetić: *Uladimir Nazor*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 77; Zagreb, 1965.)

»Uza sve to zanimljivo je, da Nazorovo djelo ne daje dojam solipsističke tvorevine, i ne djeluje usko, autoanalitički, ograničeno, kao kretanje u istom krugu. On uzima u sebe svjetove – i zato može i dati iz sebe svjetove. Jedna nit veže čitavo njegovo djelo, izašlo iz iste biti, ali je kadra da plete i prede bezbroj novih mreža, najrazličitijih oblika, veličina i položaja. *Thalac, pauk, prelja, pletivo, niti, mreža, pređa*, sve što se može sarkastično i što može tkati najmilije su njegove predodžbe, figure, slike, riječi, sadržaji. Nema djela u kojemu ih ne ćemo naći; pa čak kao da je i u djelima drugih autora – prevodeći ih – nagonski tražio baš ove motive. Nitko nije to opazio, a čitavo Nazorovo djelo moglo bi se sjajno rasplesti ulovljeno za ovu nit. On sve iz sebe izvlači, nepresušno i beskrajno, da uhvati 'zvijezdu što se blista', – i to je najdublja tajna njegove umjetnosti.

Kao što je svojoj umjetnosti, u prebogatim esejima, otkrio sve 'rupe', bez ikakva straha, rupe koje bi kakvu ljepuškastu ladicu upropastile (a njegovoj galeriji samo koriste, da je vjetar i voda kroz njih pročiste u slavnoj plovidbi, vječno nabreklih jedara), tako i te sjene plastičnije pokazuju njegovu divovsku osobu u svim dimenzijama.«

(Ivan Goran Kovačić: *Intimni Nazor*. »Književni tjednik«, br. 1; Zagreb, 1941.)

»Od svog prvog optimističkog, još nevještog stiha, od *Slavenskih legenda* do svojih posmrtnih pjesama njegov rast je logičan, njegova pozicija prvoborca slobodne pjesničke misli uvijek istaknuta i neosporna. Da, to je ono veliko u pjesniku Nazoru, da je on uvijek umio čitati bljesak s očiju svog naroda: u njegovu poniženju na čelu ispisanu riječ prkosa, u njegovoj desnici snagu mišice, koja će jednom dignuta rastvoriti zavjesu mraka, pokazati put u budućnost... Oluje nikad nisu omele bistri njegov pogled; crpeći svoju snagu iz snage naroda, on je o nenadanim nepogodama, koje su nepotrebno i nepravedno zastrle obzorje, ne samo naše zemlje, nego svjetske socijalističke misli, progovorio tešku, za smutljivce optužujuću, a za naš narod utješnu riječ: 'Da istina pobjeđuje!' Zastava koju je on do posljednjega daha nosio, što danas rastalasila vijori nad našom socijalističkom domovinom, naš jest i ostaje ponos! Jer to je vječna zastava slobode i ljudskog dostojanstva!«

(Marijan Matković: *U spomen Uladimira Nazora*. »Narodni list«, br. 1254; Zagreb, 1949.)

»Već sijedi pjesnik *Šikare* konačno je čuo tutanj borbe, i ništa nije bilo prirodnije nego ono što je učinio potkraj 1942. godine. Osjetio je pjesnik, da je došlo vrijeme da jednim dubljim smislom potvrdi i prekuje sve što je u životu napisao, da realizira u konkretnoj stvarnosti sve snove, da otopi sve ledove u uzburkanom moru bitaka, za slobodu naroda, za vlast naroda. Krenuo je bez predomišljanja, premda je teško mogao očekivati povratak, jer je partizanski život tražio od njega više napora, nego što je njegovo tijelo imalo snage, ali Nazor je odlučio, da u tim sudbonosnim danima da sve što može dati, pa i život. Našao je u sebi potrebnu snagu, jer je htio, a to je bilo vrijeme u kojemu je trebalo htjeti moći, da bi se moglo moći.«

(Jure Franičević Pločar: *Veliki pjesnik i narodni borac*. »Slobodna Dalmacija«, br. 4455; Split, 1959.)

»Vladimir Nazor svojim pjesničkim djelom i legendom borca postao je neodvojivi dio naše zemlje, njene kulture i sudbine. Ništa u tom djelu nije više moguće promijeniti, jer se ruka koja ga je pola stoljeća stvarala i mijenjala (*Slavenske legende*, 1900.), jedne zore (19. lipnja 1949.), zaustavila u kretanju. Nazorovo pjesničko i ljudsko djelo zatvoreno je u svojoj jezgri kao hridina u svojoj otpornosti.

Još za života pjesnikova njegova riječ bila je zastava i meta. Zastava slobodarskih generacija i meta većine kritičara koji su Nazorovoj poeziji osporavali ili uzdizali ono što ona nije, a nisu otkrivali njenu srž, složenost i osebnost. Jezgra Nazorove poezije ostala je skrivena, životna za nova radanja i obnavljanja.

Djelo Nazorovo sazdano je od protivurječja, i materijali kojima je građeno nisu jednake otpornosti i čvrstine, ali su temelji u silnim tokovima naroda i zemlje, u nepresušnim izvorima patnje i radosti. To je djelo čvrsto i otporno u svojoj cjelovitosti.«

(Jure Kaštelan: *Lomača na pragu novog doba*. »Telegram«, br. 217; Zagreb, 1964.)

KNJIŽEVNOKRITIČKE MONOGRAFIJE O VLADIMIRU NAZORU

1. ANTUN BARAC: *VLADIMIR NAZOR (Skica za studiju)*. Vidici i putovi, sv. III, Zagreb, 1918. Str. 70.
2. MILAN MARJANOVIĆ: *VLADIMIR NAZOR KAO NACIONALNI PJESNIK*. Tisak i naklada Hrvatskog štamparskog zavoda d. d. Zagreb, Zagreb, 1923. Str. 141.
3. MIRKO ŽEŽELJ: *TRAGOM PJESNIKA ULAĐIMIRA NAZORA*. Stvarnost, Zagreb, 1973. Str. 577.
4. NEDJELJKO MIHANOVIĆ: *PJESNIČKO DJELO ULAĐIMIRA NAZORA*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. Str. 200.
5. ŠIME VUČETIĆ: *VLADIMIR NAZOR. Čovjek i pisac*. Izdavačko knjižarsko poduzeće Mladost, Zagreb, 1976. Str. 289.

PANO XVII.

35. NAZOR PRED PIRAMIDAMA U EGIPTU (U srpnju 1935. pjesnik je otputovao iz Splita preko Grčke u Egipat. S lijeva na desno sjede na devama: Nevenka Mužić-Werk, Ivo Kovačević, Vladimir Nazor, Maca Mesler i dr Ivo Rubić. Gizeh, 9. VII. 1935.)

Moradoh – nakon 35 godina – poći opet (nakon putovanja u Grčku i Egipat) u Luku, i sjesti ispod bora u Blakališću, i naslušati se cvrčanja cvrčaka, da spojim, u sebi, u duhu, primorski krš s lugovima i s pašnjacima, po kojima lutah, kao gradački đak, u zemlji kranjskih i štajerskih Slovenaca, da-

leko tamo na domaku Alpi, sad mračnih od magla, sad obliivenih sjajem (Vladimir Nazor: 10. XII. 1935. Kristali i sjemenke, str. 187, NZH, Zagreb, 1949).

36. OBITELJSKA KUĆA NAZOROVIH U BOBOVIŠĆU (Izgled kuće prije preuređenja.)

Doista, Mediteranac sam stara kova, onakav, kako uzrastoh na žednom i golom vapnencu malene luke na Braču.

Kaos!, velju opet – no, ima nešto što se proteže, smireno i kristalno, iznad svega toga; plavi i žarki svod nebeski, pod kojim šumi more ili se pak glasa stara poganska pjesma cvrčka (Vladimir Nazor: Na povratku iz Egipta. Kristali i sjemenke, str. 183, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XVIII.

37. NAZOR U SVOJOJ RADNOJ SOBI (U očevoj kući u Bobovišću, 1936).
38. EPIGRAM IZ NAZOROVE KNJIGE DISTIHA TOPUSKE ELEGIJE (1933).
- Razočaralo sve me. Al i sad svih utjeha mojih
Na vrhuncu mi sja hrvatskog jezika čar.*
39. FAKSIMIL RUKOPISA NAZOROVE PJESME HRVATSKI JEZIK.
40. NAZOROVA OBITELJSKA KUĆA U BOBOVIŠĆU nakon preuređenja (jesen, 1936).

PANO XIX.

41. EPIGRAM IZ NAZOROVE KNJIGE PJESAMA TOPUSKE ELEGIJE (1933).
- Svog smo vremena djeca, skitači. – A svugdje, i sada,
Na dnu je grudi nam živ jadranskih bogova glas.*
42. NAZOR U OBILASKU OTOKA BRAČA (Bobovišće, srpanj 1937).

Tražim nekog dječaka. Ostavio sam ga pred mnogo i mnogo godina, daleko, na morskom otoku u maloj dragi punoj šutnje i kamenja. Ondje je on pio vodu iz bunara svoga oca i lutao po žalima tijesna zaljeva, gledajući more i nebo. Promatrao je život kukaca i ptica, prisluškiavao je glasovima mrtvih stvari.

Ja tražim dječaka s otoka, dječaka što sam ga ondje ostavio, al ne znam da sad luta po svijetu, da ide za mojim stopama, a ne može da me sretne, da me dostigne. Tražim ga, jer otkada njega više uza me nema, moje su uši gluhe moje su oči slijepe . . . (Vladimir Nazor: Dječak s otoka. Novele, str. 460–461, NZH, Zagreb, 1946).

43. NAZOR I NJEGOV PASTIR LODA (Ante Sapunar), Bobovišće, srpanj 1938.

Sad smo na visoravni. Dio je otoka pod nama. Žalovi. More. Kopno straga, onkraj kanala; otoci sprijeda, na pučini. Sve je zeleno od šiprage i od šikare oko tornjeva od hridina, niz klance, a gradića i sela nigdje vidjeti. Dišem drugi, življi, zrak; grije me drugo, starinsko, sunce. Bracchia antiqua et pagana! (Vladimir Nazor: Adamova koliba. Kristali i sjemenke, str. 223–224, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XX.

44. NA OTOKU ŽEDI

Tražim stare bračke težake, baš one što bijahu napravili čudo: pretvoriše suh, krševit i šipragom obrastao kraj u zelene vinograde . . . Al dođe rat i filoksera i sve opet opusti.

Gdje su sad oni? Leže li tamo gore u seoskim grobljima? Oh, ne, tu su, osjećam ih u preživjelim starim maslinama. To nisu sagnjili čokoti, no njihove glave što vire iz zemlje. I to nisu kurge i pruča, što izbijaju iz tla, no njihova ramena, ruke i prsti, što su htjeli napolje, da se opet late maškline i motike.

A gore, u selima, njihovi grobovi su prazni.

(Vladimir Nazor)

45. ODLOMCI IZ EPILOGA POD NASLOVOM BRAČ u romanu Pastir Loda.

OTOČE BEZ UODE, izvori ne ključaju na tvojim proplancima, potoci ne teku niz tvoje klance. Piješ rosu jutarnju i kišu noćnu, što ti je nose olujni oblaci, sinovi Jadrana i Mediterana.

Udaraju žitki mlazovi o moj krov, teku – glogotajući kroz žljebove, slijevaju se u cisternu što je sam dubih i gradih, a srce mi raste od radosti s toga dara koji dolazi s visoka.

Otoče bez vode, hvala ti što me nauči žeđati i čeznuti za nečim čitav život (Vladimir Nazor: Brač. Pastir Loda, str. 583, NZH, Zagreb, 1946).

*

OTOČE BEZ PUTOVA, na tebi – čak i danas – ponajviše staze i prolazi drevnih ovčara i gonjača mazgi. Papci i kopita mrve kamen, ljudska ih noga brusi, omastivši ih pokatkad kapljama krvi.

Al se zato tvoji sinovi ne boje ni najtežih putova po širokom svijetu, onkraj Kanala i onkraj Oceana. Njihove su noge čvrste, obiknute kamenju i draču. Gaze bez straha po svim cestama i puteljcima odlaska i povratka.

Otoče bez putova, ti me nauči kako se hoda, ma kud bilo, neranjivih stopala i tvrdih gležanja (Vladimir Nazor: Brač. Pastir Loda, str. 584, NZH, Zagreb 1946).

OTOČE CURČAKA, vječno, neprekidno, uvijek jednako razliježe se tobom glas mediteranskih cikada. Slušahu ga kolonisti Grci, starosjedioci Iliri, osvajači Rimljani, težaci Hrvati i trgovci Mlečiči, znahu za nj gusari Saraceni i Omišani u uvalama morskim, ovčari Neretljani gore na visoravni.

I svakome je govorio njegovim jezikom, o onome što se ne mijenja, što uvijek ostaje, uza sve prijetvorbe, uza sva mijenjanja naroda, vjera, država i običaja. I taj je glas tvoj: glas tvoga kamena, tvoje zemlje i tvojih biljaka.

I on huči, o rodni mi otoče, neprestano u mojim ušima, kao šum mora u školjci, što je talas izbacio već davno na pijesak (Vladimir Nazor: Brač. Pastir Loda, str. 585, NZH, Zagreb, 1946).

PANO XXI.

46. VLADIMIR NAZOR (oko 1940).
47. ISPRAVA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI kojom se potvrđuje da je Vladimir Nazor izabran 7. lipnja 1940. za redovitog prvog člana u Umjetničkom razredu.
48. VLADIMIR NAZOR i IVAN GORAN KOVAČIĆ u Nazorovu stanu (Gregorijančeva ul. 36, Zagreb, 1942).

Svršio sam konačno i zbirku prijevoda »Canti popolari lirici croati« (cirka 130 pjesama) i dao je profesoru P. da joj napiše predgovor za talijanske čitače, ali ne tajeći samoniklost tih pjesama, s obzirom na njihov sadržaj i na njihovu formu. To je uvjet. Žurim se, jer je moja krupna odluka već stvorena – S Goranom, u... Goru! (Vladimir Nazor: Z., 26. X. 42. Kristali i sjemenke, str. 299, NZH, Zagreb, 1949).

49. NAZOROVA KUĆA U GREGORIJANČEVOJ ULICI 36 (danas Grškovičeva)

PANO XXII.

50. ODLAZAK VLADIMIRA NAZORA i IVANA GORANA KOVAČIĆA NA OSLOBODENO PODRUČJE U PARTIZANE (Na putu od Dubrave do sela Horvati, 29. prosinca 1942.)
51. »NAJVEĆI HRVATSKI PJESNIK VLADIMIR NAZOR MEĐU NAMA« (Članak o odlasku Nazora u partizane – »Vjesnik«, siječanj 1943.)

... Tek jedan ili dva dana prije Nove godine dođe mi, s prvom jačom zimom i ozbiljnijim snijegom, tajanstveni Inženir i povede me autom izvan Zagreba, u općinu i mjestance Dubravu, gdje dođe pred mene i Gorana još tajanstveniji Konspirator, čovjek ozbiljan, spretan i pun pažnje prema nama (Vladimir Nazor: Bijeg iz Zagreba, S partizanima, str. 12, NZH, Zagreb, 1949).

Vladimir Nazor i Ivan Goran Kovačić u Nazorovu stanu
(Gregorijančeva ul. 36, Zagreb, 1942)

52. FAKSIMIL RUKOPISA NAZOROVE PJESME ČAMAC NA KUPI, napisane krajem prosinca 1942.

PANO XXIII.

53. MARŠAL TITO, VRHOVNI KOMANDANT NOV i POJ (Na poledini originalne fotografije (dopisnice) Nazor je zabilježio: »U bosanskoj šumi, 1943.«

Ostao sam u vodenici.

Tito je, iako prehladen, otišao na ratište.

Sada najbolje vidim, kakav je u teže momente. Postaje šutljiviji, bore na čelu usijeku mu se još dublje, ali, nutarnji neki nemir svladava gotovo potpuno. Ne može da misli i da se na nešto odluči sjedeći u skloništu. Izlazi van, osami se i stane da šeta hitrim čvrstim korakom, glave malco prignute. Pokatkad maše nesvjesno rukom. To dugo ne traje. Najedanput stane, diže visoko glavu, zapali cigaretu i vraća se vedar, bez bore na čelu, rekao bih, s nekim posmijehom na usnama. Tek sada zove k sebi, diktira i daje naloge. Zatim se – često – mirno sprema i nekamo odjaše (Vladimir Nazor: U pokretu. U mlinu na Rami, 21. II. S partizanima, str. 79–80, NZH, Zagreb, 1949).

54. VLADIMIR NAZOR U IV. OFENZIVI (dolina Rame, 20. veljače 1943.)

Eto me u širokoj Ramskoj kotlini, nedaleko izvora rijeke.

Sjedim sam uz šum vode i uz glas mlina poda mnom, ali me ta »idila« ne razveseljuje...

Borba je sve teža.

Zabrinuti smo.

Ležim. Slušam radio.

Slapovi potoka veselo žubore u tihom sunčanom danu (Vladimir Nazor: U pokretu. U mlinu na Rami, 16. II. S partizanima, str. 75–80, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XXIV.

55. NAZOR U SANDŽAKU (svibanj, 1943).

Nestade i njemačkih aviona. Druga i jaka IU. neprijateljska ofenziva nije uspjela: rasplinula se. Raširili smo se na novim područjima: hrvatske su nam naše divizije vratile Slunj, Petrovac, Drvar, Glamoč, Grahovo i druga neka mjesta; Prozor i Jablanica su sada »ničija zemlja«. U Lici i na Kordunu stojimo iznova dobro. Dostora ću doznati, kako je sve to teklo, i na koji nas je način izveo Tito iz pogibelji spasivoši i ranjenike (Vladimir Nazor: U pokretu. Govza, 3. IU. S partizanima, str. 105–106, NZH, Zagreb, 1949).

ČAMAC NA KUPI

Malen si, usak, tršćen,

al ti me ipak nošis

čamce na Kupu!

Sve kamengji mojih briga,

sve grōzde mojih mižnja,

sve olovo mojih čekanja

prenosiš preko vode.

Al i sve moje nade,

ljubavi, težnje, zarose

tobom i on kraj rijece,

što kovito joj ^{biva} postaje

široko i duboko

do daleki od izvora Kupa.

Čudo ti za me postaješ:

ali o ti si sa mnom čepa, velika

u tvojim ~~Spasenoj~~ Spasenoj

al nije su vesla su nani

našim i hvatavine,

i jerboli ~~našim~~ teram

~~našim i hvatavine~~

u lugu gdje se rodimo,

i jada što su kod nas

i klena i živena,

i zastave što znadu

terdefe naših žena.

Maleni tršćni čamce

na mutoroj Kupu,

uvadi što i na mnom:

dođakoj sve što trpi!

prenesi i celu Hrvatsku

na one strane vode,

na teške al. svete putive

postenja i slobode!

Homenem Procinca

1942.

Faksimil rukopisa Nazorove pjesme Čamac na Kupu, napisane krajem prosinca 1942.

56. NAZOR NA PUTU U SANDŽAK (početkom travnja, 1943)

Nova je, još snažnija ofenziva brojnijih i od nas bolje naoružanih neprijatelja već počela, i partizanska će se epopeja – puna stradanja i junaštva – uzdići tek sada na svoj vrhunac (Vladimir Nazor: Od Tare do Durmitora, 28. U. S partizanima, str. 176, NZH, Zagreb, 1949).

VITRINA IX.

1. TALIJANSKI FAŠISTIČKI DOKUMENTI O VLADIMIRU NAZORU. - U dosjeu Ministero dell'Interno, Direzione generale della pubblica sicurezza, nađeni su dokumenti talijanskih okupacionih vlasti u Dalmaciji, u kojima stoje optužbe protiv Vladimira Nazora. Dokumenti su datirani: *Roma, 12. marzo 1942; Zara, 24. marzo 1942; Zara, 24. aprile 1942; Spalato, 30. aprile 1942; Zara, 18. maggio 1942.*
2. [an.]: *NAJUEČI HRUATSKI PJESNIK VLADIMIR NAZOR MEĐU NAMA.* »Vjesnik«, III, br. 1, str. 1-2; [b. m.] Januar, 1943. - (Vijest o dolasku Vladimira Nazora na oslobođeno područje među partizane.)
3. VLADIMIR NAZOR: *DRUGOVI I DRUGARICE I KAZAT ĆU TAKOĐER: MOMCI I DJEUJKE!* - (Prvi govor Vladimira Nazora nakon dolaska u partizane, održan u Slunju 2. I. 1943. na pokrajinskoj konferenciji Saveza komunističke omladine Jugoslavije za Hrvatsku.)
4. GOVOR VLADIMIRA NAZORA NA AKADEMIJI U BIHAĆU 5. I. 1943. koja je bila priređena u čast njegova dolaska u partizane. - Šapirografirano u brošuri: *Uladimir Nazor: Druže Tito vodi nas k pobjedi.*
5. PROGLAS VLADIMIRA NAZORA [upućen Dalmatincima]. - Tekst na šapirografiranom letku napisao je Nazor: »*Negdje u Hercegovini, ožujka 1943.*«.
6. PROGLAS VLADIMIRA NAZORA [upućen Dalmatincima], objavljen u listu »Dnevne vijesti«, br. 72, str. 1; [b. m.] 12. IV. 1943.
7. VLADIMIR NAZOR: *PORUKA HRUATIMA.* - Autograf Nazorova proglasa upućena hrvatskom narodu iz partizana. Tekst je datiran: *1. srpnja 1943.*
8. GORAN i NAZOR: *HRUATSKE PJESME PARTIZANKE* (1943). Izdalo ZAVNOH 1943. - (Ova je knjižica pjesama ostala nedoštampana. U prvom dijelu knjige tiskane su sve Goranove pjesme, a u drugom dijelu tiskana je samo Nazorova pjesma *Ćamac na Kupi.*)
9. *OMLADINA SUOME VLADIMIRU NAZORU.* - Brošura: Izdanje »Omladinskog borca«, lista Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske. (U brošuri su objavljeni: *Govor U. Nazora na priredbi omladine u Otočcu* i *Nazorova pjesma Radost.*)
10. *GOVOR VLADIMIRA NAZORA NA PRIREDBI OMLADINE U OTOČCU* 5. rujna 1943. »Omladina svome Vladimiru Nazoru«, 1943.

VITRINA X.

1. *DRUGO ZASJEDANJE ZAUNOH-a.* - Izvještaj o II. zasjedanju ZAVNOH-a u Plaškom, 12. do 14. listopada 1943. na kojem je predsjedao Vladimir Nazor, objavljen je u listu: »Naprijed«, I, br. 26, str. 3; [b. m.] 20. X. 1943.
2. *IZVORNI RUKOPIS NAZOROVE ZBIRKE PJESME PARTIZANKE* (1943). Rukopis je pisan strojem i rukom, a sadrži 39 stranica. (Na kraju rukopisa Nazor je pribilježio ovu napomenu: »*Bivšem mojem otimaču i sadašnjem mojem tamničaru, drugu Konspiratoru, za uspomenu. U osamljenoj šumi na Crnom Urhu, pokraj Brinja, IX. 1943. Ul. Nazor.*«)
3. VLADIMIR NAZOR: *PJESME PARTIZANKE* (1943), Izdao Zemaljski odbor USAOJ-a, [Štamparija »Naprijed«, Šuma Javornica], Januar, 1944.
4. »MLADI UDARNIK«, Glasilo okružnog odbora USAOH za Pokuplje, I, br. 1, [b. m.] listopad 1943. - (Šapirografirani list s objavljenom pjesmom Vladimira Nazora: *Drug Tito.*)
5. VLADIMIR NAZOR: *DRUG TITO.* - Pjesma objavljena u listu »Mladi udarnik«, Glasilo okružnog odbora USAOH za Pokuplje, I, br. 1, str. [b. m.] listopad 1943.
6. »ŽENA U BORBI«, Glasilo antifašističke fronte žena Hrvatske, I, br. 5-6, [b. m.] listopad-studenj 1943. - (Tiskani list s objavljenom pjesmom Vladimira Nazora: *Majka pravoslavna.*)
7. *PARTIZANSKI KALENDAR VLADIMIRA NAZORA ZA GODINU 1944.* - (Nazor je u ovaj kalendar naknadno unosi kronološkim redom zbivanja i svoje opaske uz pojedine događaje u narodnooslobodilačkoj borbi iz godine 1943, a ispisivao je zbivanja i koncepte nekih pjesama tijekom 1944.)
8. VLADIMIR NAZOR: *PARTIZANSKE ŠUME.* - Članak objavljen u listu »Naprijed«, Organ Komunističke partije Hrvatske, II, br. 35-36, str. 6, [b. m.] 6. januara 1944.
9. VLADIMIR NAZOR: *ILJA MUROMEC DOLAZI.* - Govor Vladimira Nazora održan u Glini 10. II. 1944. (Objavljen u brošuri: *Naša knjižnica*, br. 2, Izdaje »Vjesnik« Jedinствene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske [b. m.] 1944. Str. 1-8.)
10. V. N.: *O MLITAUCIMA NA ZEMLJI I U PAKLU.* - Govor Vladimira Nazora u Topuskom, dne 5. II. 1944. Brošura izdana: Februara 1944. Str. 1-8.
11. VLADIMIR NAZOR: *TITOU »NAPRIJED«.* - Šapirografirani tekst pjesme objavljen u »Zborniku građe za kulturno-umjetničku propagandu«, br. 1, str. 3-4, [b. m.] februar 1944.

VITRINA XI.

1. ULOŽAK ZA KNJIGU s izvezenim natpisom: *Predsjedniku ZAUNOH-a drugu U. Nazoru daruje omladina! opć. Hajtić, kot. Glina.* – Na unutrašnjoj stranici naznačeno: *Izradile drugarice Baltić Zorka i Jednak Jovanka, D. Selište, 1944.*
2. PAPIRNATI ZNAK ZA OBILJEŽAVANJE STRANICA U KNJIZI, islikan crtežem i s tekstom: *Borbom i radom skraćujemo patnje našega naroda.* – Znak je pridodan ulošku za knjigu.
3. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *ZAZIU*; nastala: 9. IV. 1944.
4. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *GUPČEVA SJEKIRA*; nastala VI. 1944.
5. *HRVATSKA OSTUARUJE SVOJE UJEKOVNE TEŽNJE. ZAUNOH – DRŽAUNI SABOR HRVATSKE.* – Izvještaj o III. zasjedanju ZAVNOH-a u Topuskom, objavljen u listu »Slobodna Dalmacija«, Glasilo jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta Dalmacije, II, br. 52, str. 1, [b. m.] 24. lipnja 1944.
6. [an.]: *RODENDAN VLADIMIRA NAZORA.* – Članak u povodu 68. rođendana Vladimira Nazora, objavljen u listu »Naprijed«, II, br. 54–55, str. 2, [b. m.] 5. juna 1944.
7. MOŠA PIJADE: *VLADIMIR NAZOR.* – Članak o V. Nazoru objavljen u listu »Naprijed«, II, br. 60, str. 4 [b. m.] 10. jula 1944.
8. MOŠA PIJADE: *VLADIMIR NAZOR.* Partizanske varnice I, Izdanje »Naprijed«, Organa Komunističke partije Hrvatske, 1944. Str. 1–8. – (Sastavak Moše Pijade o V. Nazoru tiskan u brošuri.)
9. VLADIMIR NAZOR: *DRUG TITO.* Uglazbio Oskar Danon. – (Tekst pjesme s notama tiskan u časopisu »Zbornik za kulturno-prosvetni rad u vojsci«, br. 1, str. 89; Propagandno odeljenje Vrhovnog štaba NOV i POJ, Januar 1945.)
10. VLADIMIR NAZOR: *POZIU KULTURNIM RADNICIMA,* objavljen u listu »Naprijed«, II, br. 62–63, str. 7, [b. m.] 27. jula 1944.
11. VLADIMIR NAZOR: *PJESME PARTIZANKE.* Izdanje Ujedinjenog odbora Južnih Slovena, Crteži Predraga Milosavljevića. Printed by S. Sidders & Son, LTD. 115 Salisbury Road, Queens Park, N. W. 6. London, 1944.
12. *VISOKO ODLIKOVANJE PREDSEDNIKA ZAUNOH-a i NAZOROV GOVOR O VISU.* Novinski izvještaj o odlikovanju Nazora ordenom »Narodnog oslobođenja I. reda«, »Slobodna Dalmacija«, II, br. 67, str. 1, [b. m.], 30. rujna 1944.
13. *IZVORNI RUKOPIS NAZOROVA DNEVNIKA S PARTIZANIMA (1943–1944)* Prvi dio rukopisa od str. 1–172 (*I. Bijeg iz Zagreba, II. U zamku Ostrošcu, III. U pokretu, IV. Odmor u Govzi, V. Podzemna Bosna, VI. Od Tare do Durmitora*) pisan je strojem i s autorovim ispravicama; – drugi dio *Pahulje i varnice* od str. 1–48, pisan je rukom. Dnevnik je zaključen i završen: 20. VIII. 1944.
14. V. KALEB: *VLADIMIR NAZOR PARTIZAN.* – Članak objavljen u smotri: »Naš pionir«, br. 4–5, str. 5–6; Kairo-El-Shati, oktobar-novembar 1944.

Vladimir Nazor u Sandžaku, svibanj 1943.

VITRINA XII.

1. [an.]: *STUORENA JE PRVA NARODNA ULADA FEDERALNE HRVATSKE*. - (Novinski izvještaj o sastavu i imenovanju Narodne vlade Hrvatske, objavljen u listu »Naprijed«, III, br. 102, str. 1-3; [b. m.] 18. travnja 1945.)
2. KAZALIŠNI PROGRAM SVEČANE AKADEMIJE prigodom sastava prve Narodne vlade Hrvatske, u kazalištu Narodnog oslobođenja Hrvatske u Splitu, 14. travnja 1945.
3. PLAKAT *TJEDNA KULTURE*, koji se održavao od 4. II. do 11. II. 1945. u šibenskom Narodnom kazalištu. Program je priredio Kulturno-umjetnički odsjek ZAVNOH-a uz suradnju Kluba kulturnih radnika Hrvatske.,
4. PLAKAT *TJEDNA KULTURE U ZADRU*, koji se održavao od 27. III. do 2. IV. 1945. - Program priredili: Klub kulturnih radnika Hrvatske i Propagandno odjeljenje Glavnog štaba Hrvatske.
5. AUTOGRAF NAZOROVA ČLANKA: *TITO*. (Sastavak je objavljen postumno u listu »Naprijed«, VII, br. 48-49, str. 1; Zagreb, 29. XI. 1949.)
6. VLADIMIR NAZOR: *S PARTIZANIMA (1943-1944)*. Svjedočanstva iz oslobodilačkog rata, Knjiga prva, Državni izdavački zavod Jugoslavije, Beograd, 1945. - Prvo izdanje.
7. VLADIMIR NAZOR: *S PARTIZANIMA 1943-1944*. Drugo dopunjeno izdanje. Partizanska književnost, Knjiga prva, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1945.
8. RUKOPIS NAZOROVE KNJIGE *PORUKE, GOVORI I ČLANCI (1943. i 1944)*. - (Ovaj je rukopis prema autorovoj bilješci na kraju svitka završen u: »Splitu, 29. XI. 1944.«)
9. VLADIMIR NAZOR: *GOVORI I ČLANCI*. Partizanska književnost, Knjiga treća, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1945. - Prvo izdanje.
10. RUKOPIS NAZOROVE KNJIGE *KURIR LODA*, s podnaslovom: »*Nezavisan nastavak romana »Pastir Loda«*. - (Na naslovnoj stranici rukopisa autor je stavio bilješku: »*Koncept, Zagreb, 22. XII. 1945 - 15. IU. 1946. Štampala »Matica hrvatska« 1946«*.)
11. RUKOPIS NAZOROVE PRIPOVIJETKE *PARTIZANKA MARA*. - (Na naslovnoj stranici autografa Nazor je zabilježio datum nastanka djela: »*Zagreb, 5. U. - 18. U. 1946. Koncept 34 stranice«*.)

PANO XXIV. A

PARTIZANSKA KOLONA U POKRETU

PANO XXV.

57. NAZOR NA PUTU PREMA DURMITORU (svibanj, 1943.)

... *Dižemo se i idemo na obližnju cestu. Uzgali smo vatre, omotali se gu-
njem i legli na rubu puta; drugdje se ne može od kamenja i od dračave ši-
kare.*

*Ja ne mogu tako spavati. Dižem se i šetam. Slušam, kako dolje na mostu
čeljad još uvijek prolazi. Uzvici, dozivanja, zapovijedi. Pomične i nepomične
vatre. Katkada vidim gomilu što još nizdol puže. Takvih je slika morao gle-
dati Dante u svom paklu (Vladimir Nazor: U pokretu. Drače, 2. IU. S parti-
zanima, str. 94, NZH, Zagreb, 1949).*

58. NAZOR PRELAZI RIJEKU PIVU U PETOJ OFENZIVI (7. svibnja 1943)

U zoru me vode k rijeci.

Uzvici, zapovijedi. Guranje.

*I nitko ne smije dolje, dok i posljednji ranjenik nije prošao: nalog Titov.
Bio je već mrak, kad mogoh i ja veoma polako i oprezno sići, uz guranje
i čekanje, jer ništa lakše no srušiti se u vodu.*

*Prođoh most, stigoh na drugu stranu (Vladimir Nazor: U pokretu. Drače,
2. IU. S partizanima, str. 92-93, NZH, Zagreb, 1949).*

PANO XXVI.

59. FAKSIMIL RUKOPISA NAZOROVE PJESME *SPLAVI NA DRINI* (Napisano: »*Nedaieko Foče«*, svibanj 1943)
60. VLADIMIR NAZOR U CRNOJ GORI (Nedujno u Crnoj Gori, svibanj 1943. S lijeva: Fjodor Mahin, Nurija Pozderac, Pavao Krce, Ivan Milutinović, Vladimir Nazor, dr Šima Milošević, dr Ivan Ribar i Vlada Zečević)

*Kiša pada, žestoko grmi, vrhovi su planine pokriti tankim snijegom. Neka
siva slutnja prostire se po ovome kraju.*

*Prolazimo preko mrkog, zamagljenog Durmitora. Studen, kozje staze, du-
boka tama.*

Ali ništa zato.

*Stup ognjeni ide i sad pred nama (Vladimir Nazor: Od Tare do Durmitora.
Preko Durmitora, 28. U. S partizanima, str. 176. NZH, Zagreb, 1949).*

PANO XXVII.

61. VLADIMIR NAZOR NAKON POVRATKA IZ CRNE GORE (u Otočcu, 28. VIII. 1943).

Čudnovato je, kako me sudbina, sada, u moje stare dane, nosi u krajeve, o kojima sam negda, u mladosti, mogao samo slutiti, željeti ih, ili ih se bojati. Moja se prošlost spaja s mojom sadašnjošću (Vladimir Nazor: Od Tare do Durmitora. Leverić u Sandžaku, 15. U. S partizanima, str. 158, NZH, Zagreb, 1949).

62. VLADIMIR NAZOR: *NA UČEUVU* (Pjesma je objavljena u »Zborniku za kulturno-prosvjetni rad u vojsci«, br. 1, siječanj 1945.)
63. FAKSIMIL RUKOPISA IZ NAZOROVA DNEVNIKA S *PARTIZANIMA* (1943–1944).

PANO XXVIII.

64. VLADIMIR NAZOR U SVOJOM RADNOJ SOBI U OTOČCU (rujan, 1943).

Nastade promjena i za me. Nametnule mi se dužnosti predsjednika Ujeda za oslobođenje Hrvatske (ZAVNOH-a). Uršim ih, kako znam, i koliko se u sadašnjim prilikama mogu izvesti (Vladimir Nazor: Pahulje i varnice. Babin Potok u Lici. S partizanima, str. 184, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XXIX.

65. VLADIMIR NAZOR (Otočac, rujan 1943.)
66. ZAVNOH U POKRETU (Plitvice, travanj 1944.)

Nije lak život u ličkoj Sibiriji. Sigurnosti nema, jer nigdje nikakva skloništa od aviona koji i prečesto prolaze... Situacija nije, dakle, najbolja, al je naš moral netaknut (Vladimir Nazor: Pahulje i varnice. Babin Potok u Lici. S partizanima, str. 185, NZH, Zagreb, 1949).

67. NAZOR S DROM ZLATANOM SREMCEM (u Plitvičkom Ljeskovcu, travanj 1944.)

PANO XXX.

68. VLADIMIR NAZOR U OTOČCU (rujan, 1943)
69. NAZOR NA CRNOM VRHU (U blizini šumske štamparije, jesen 1943).

VITRINA XIII.

1. VLADIMIR NAZOR: *LEGENDE O DRUGU TITU*. Matica hrvatska, Izvanredno izdanje, Zagreb, 1946. – Prvo izdanje.
2. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *NJEGOVO DOLAZAK* (1945), iz neobjavljene knjige *Himne i ode* (1947–1948).
3. AUTOGRAF PJESME *PETRU ZORANIĆU* (Z., 3. III. 46), objavljene prvi put u »Republici«, II, br. 4–5, str. 311–312; Zagreb, 1946.
4. RUKOPISNI DNEVNIK pod naslovom *Kristali i sjemenke* (*Učernje bilješke*), Svezak I. od 13. XI. 1932. do 26. XII. 1934; – Svezak II. od 4. I. 1935. do 31. XII. 1941; – Svezak III. od 10. I. 1942. do 20. VI. 1948. – (U kožu uvezao Vladimir Kirin. Ovi su svesci u posjedu Nazorova nećaka Ive Vuletina.)
5. NAZOROV RUKOPIS DNEVNIKA *NOVE UČERNJE BILJEŠKE 1947 – 1948*. (Dnevnik je vođen od 10. VII. 1947. do 2. XII. 1948.)
6. RUKOPIS CRTICA koje je Nazor pisao u sastavu dnevnika »*Nove večernje bilješke*«, 1947–1948.
7. AUTOGRAF NAZOROVA GOVORA *ZA HRVATSKI USTAV*, napisan: Zagreb, 17. I. 1947. – (Govor je Nazor održao u Ustavotvornom saboru NR Hrvatske, u Zagrebu, 18. I. 1947.)
8. RUKOPIS NAZOROVE POSLJEDNJE I JOŠ NEOBJAVLJENE ZBIRKE PJE-SAMA *HIMNE I ODE*. – Zbirka je nastala godine 1947. i 1948. (Knjiga će biti prvi put objavljena u sastavu kritičkog izdanja Nazorovih »*Sabranih djela*«, koje priređuje Zavod za književnost i teatrologiju JAZU u Zagrebu.)
9. RUKOPIS NAZOROVA POSLJEDNJEG RADA, KNJIŽEVNE RASPRAVE, *ČITAJUĆI KRANJČEVIĆA*, napisane 1949. – (Ova je rasprava prihvaćena za tisak u »Radu« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti nekoliko sati prije Nazorove smrti; objavljena je u 281. knjizi »Rada« JAZU, Zagreb, 1950.)
10. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *RUSIJA MAJKO*; nastala u povodu rezolucije Informbiroa, a napisana dva dana prije smrti (17. i 18. lipnja 1949.).
11. AUTOGRAF NAZOROVE PJESME *OSAMLJENI DUB*, napisane dan prije smrti (18. lipnja 1949), a također u povodu rezolucije Informbiroa, ili kako je pjesnik u podnaslovu pjesme naznačio: »*Na vijest prekinuća odnošaja*«.

PANO XXXI.

70. VLADIMIR NAZOR U OTOČCU (početkom siječnja, 1944).
71. FAKSIMIL STROJOPISA S AUTOROVIM ISPRAVCIMA NAZOROVE PJE-SME *TITOU NAPRIJED!* (Pjesma je napisana u Otočcu, 10. rujna 1943).
72. FAKSIMIL RUKOPISA NAZOROVE PJESME *NAŠ UODA* (Pjesma je napisana u kontekstu dnevnika *S Partizanima*, u travnju 1944.)

PANO XXXII.

73. VLADIMIR NAZOR i VANJA RADAUŠ (Lađevac u Lici, travanj 1944)
74. ČARDAK« na GROBNIKU (Snimak Nazorova stana za vrijeme III. zasjedanja ZAVNOH-a u Topuskom.)

Boravim u kućici koju prozvaše »Čardak ni na nebu ni na zemlji«... Soba ima jedan prozorčić, zapravo okno dva moja pedlja široko, dva pedlja i po visoko; pred njim je grubim daskama improviziran stol, uz koji predsjednik ZAVNOH-a, veliki hrvatski književnik i član dviju akademija, marljivo »radi«, kad ne leži – dršćući od zime i kašljući kao medvjed – na svome uskom poljskom krevetiću.

*I meni nije neprijatno u tom čardaku (Vladimir Nazor: *Pahulje i varnice. Grobnik na Kordunu. S partizanima*, str. 210, NZH, Zagreb, 1949).*

75. VANJA RADAUŠ: *ODMOR VLADIMIRA NAZORA* (Crtež izrađen u Lađevcu u Lici, 6. IV. 1944)

PANO XXXIII.

76. III. ZASJEDANJE ZAVNOH-a u Topuskom 8. svibnja 1944. (Radno predsjedništvo)
77. VLADIMIR NAZOR NA III. ZASJEDANJU ZAVNOH-a u Topuskom 8. i 9. V. 1944.

*U noći između 8. i 9. bio sam u Topuskom, gdje sam predsjedao III. zasjedanju ZAVNOH-a. Držali smo sabor, savjetovali se i raspravljali, te donijesmo važne odluke. Prvi temelj federalnoj državi Hrvatskoj je udaren (Vladimir Nazor: *Pahuljice i varnice. Cvitković kraj Slunja. S partizanima*, str. 208, NZH, Zagreb, 1949).*

78. VLADIMIR NAZOR S BORCIMA PRATEĆE ČETE ZAVNOH-a u Lađevcu kod Slunja, travanj 1944.
79. NAZOR MEĐU DELEGATIMA NA III. ZASJEDANJU ZAVNOH-a (Topusko, 8. i 9. svibnja 1944).

Vladimir Nazor u oslobođenom Splitu, 29. listopada 1944.

PANO XXXIV.

80. VLADIMIR NAZOR SE ZAHVALJUJE NA ODLIKOVANJU ORDENOM NARODNOG OSLOBODENJA (Vis, 24. IX. 1944).
81. NOVINSKA VIJEST O ODLIKOVANJU VLADIMIRA NAZORA ORDENOM NARODNOG OSLOBODENJA (»Naprijed«, br. 73, 2. X. 1944.)
82. NAZOR MEĐU SUBORCIMA NA OTOKU VISU (Snimljeno nakon odlikovanja Ordenom Narodnog Oslobođenja, 24. IX. 1944. – S lijeva: Mate Jakšić, dr Pavle Gregorić, Vladimir Nazor, Frane Frol, dr Vladimir Bakarić i Vice Buljan.)
83. PROSLAVA DVOGODIŠNJICE I. DALMATINSKE BRIGADE na otoku Visu 12. rujna 1944. (Lijevo od Nazora dr Ivan Ribar)

PANO XXXV.

84. VLADIMIR NAZOR NA SJEDNICI ZAVNOH-a i za vrijeme imenovanja Prve privremene vlade Hrvatske, u staroj splitskoj vijećnici (Split, 14. travnja 1945).

A sada, drugovi i drugarice, eto me u trećem Splitu, u Splitu na pragu naše budućnosti! – Nova Hrvatska i nova Jugoslavija veoma dobro znadu, što je Split pretrpio i uradio – ne samo riječima nego i djelom – za vrijeme nasilja okupatora i opčina domaćih izroda i izdajnika. Meni je drago što mu kao predsjednik Ujeda čitave države Hrvatske mogu iskazati pohvalu i priznanje (Vladimir Nazor: U trećem Splitu. Govori i članci, str. 404, NZH Zagreb, 1949).

85. VLADIMIR NAZOR i Dr VLADIMIR BAKARIĆ U OSLOBODENOM SPLITU (14. travnja 1945)
86. VLADIMIR NAZOR U SPLITU NAKON PROGLAŠENJA PRVE NARODNE VLADE HRVATSKE (14. travnja 1945)
87. NAZOR U DRUŠTVU SINJSKIH ALKARA (travanj, 1945) – (S lijeva sjede: dr Vladimir Bakarić, Vladimir Nazor i Vicko Krstulović)

Splite – dugo podjarmljeni grade, tučen vatrom i željezom, mučen nepravdom i gladom, a nikad slomljen ili ukroćen, uvijek pun odvažnosti i vjere – u pravi čas oslobođenja digao si se čitav na noge da nas dočekaš i pozdraviš.

Iako umoran, te noći nisam mogao lako usnuti.

A, i kako bih?

Svršavao je moj partizanski život.

Zaključeno 29. X. 1944.

(Vladimir Nazor: S partizanima, str. 226–227, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XXXVI.

88. NAZOR U ŠIBENIKU (18. veljače 1945).

Drugovi Šibenčani

Koješta se u Šibeniku s vremenom mijenjalo, ali kao da je duh kralja Petra Krešimira, koji je u miru vladao najširoom hrvatskom državom u davnini, uvijek lebdio nad ovim mjestom, pa ćete tom Hrvatu vi dignuti jednom spomenik. Ne zove se ni za što Šibenik Krešimirovim gradom, i nije – rekao bih – puki slučaj, što se naš ZAUNOH nalazi sada baš u njemu.

Priznanje je to Dalmaciji uopće, a Šibeniku, koji je dao maršalu Titu toliko boraca, napose (Vladimir Nazor: U Šibeniku. Govori i članci, str. 413, NZH, Zagreb, 1949).

PANO XXXVII.

89. VLADIMIR NAZOR U OSLOBODENOM ZAGREBU (13. svibnja 1945).

Zagrepečani i svi narodi Federalne države Hrvatske, mi, borci narodnooslobodilačke vojske, mi, partizani, nosimo vam – ponajviše iz naših šuma – što se na planinama najjače osjeća, pravu bit slobode uopće, pa i onu slobodu koja nama Hrvatima davno propade s Petrom Svačićem na Petrovoj gori, a uskršava nam, eto, našim vlastitim trudom, s Hrvatima maršalom Titom, kojemu i odavle ide naš pozdrav i naše priznanje.

Ova nova Titova Hrvatska nije neka ropska vazalska država, nastala milošću zlonamjerna tuđinca: ona je država koja je nikla iz naših borba, iz naših patnja, iz naše krvi.

Stigli su partizani. Maršal Tito je na vidiku. Nova hrvatska narodna vlada već je potpuna u našem bijelom Zagrebu.

Zagreb, 16. V. 1945.

(Vladimir Nazor: Pred spomenikom u Zagrebu. Govori i članci, str. 423, NZH, Zagreb, 1949)

PANO XXXVIII.

90. VLADIMIR NAZOR NA GOVORNICI U SABORU NR HRVATSKE (Zagreb, 18. IV. 1946.)
91. VLADIMIR NAZOR POZDRAVLJA MARŠALA TITA na zagrebačkom kolo-dvoru (svibanj, 1946.)
92. POSJET MARŠALA TITA VLADIMIRU NAZORU u njegovu stanu, u ulici Ivana Gorana Kovačića 37 (svibanj, 1946.)

PANO XXXIX.

93. VLADIMIR NAZOR (1949)

*No i stari vrači umiru, pa prije smrti hoću da nešto uradim.
Idem, u jesen, u planinu da otvorim u njoj vrelo svoje tuge.
Poći ću, u proljeće, u planinu da otvorim vrelo svoje radosti.
... Poći ću na planinu svog života da izgovorim čarobnu riječ i otvorim
ta dva vrela.*

*Hoću, prije svoje smrti da proteku nizbrdice i kažu sve bogatstvo mojih
tuga i mojih radosti (Vladimir Nazor: Dva vrela. Z., 27. X. 1947. Kristali i
sjemenke, str. 345–346, NZH, Zagreb, 1949).*

94. SVEČANA SJEDNICA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I
UMJETNOST U ZAGREBU (27. prosinca 1947) – U prvom redu sjede: Maršal
Tito, Vladimir Nazor, msgr. Svetozar Rittig.

PANO XXXIX-a.

PREDSJEDNIK ZAVNOH-a VLADIMIR NAZOR U OSLOBOĐENOM SPLITU
(29. listopada 1944.)

PANO XL.

95. U POSJETU PREDJEDNIKU PREZIDIJA VLADIMIRU NAZORU, Zagreb,
30. V. 1947. (Desno od Nazora kipar Antun Augustinčić).

96. DELEGACIJA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U POSJETU KOD NAZORA
(Zagreb, 30. V. 1947).

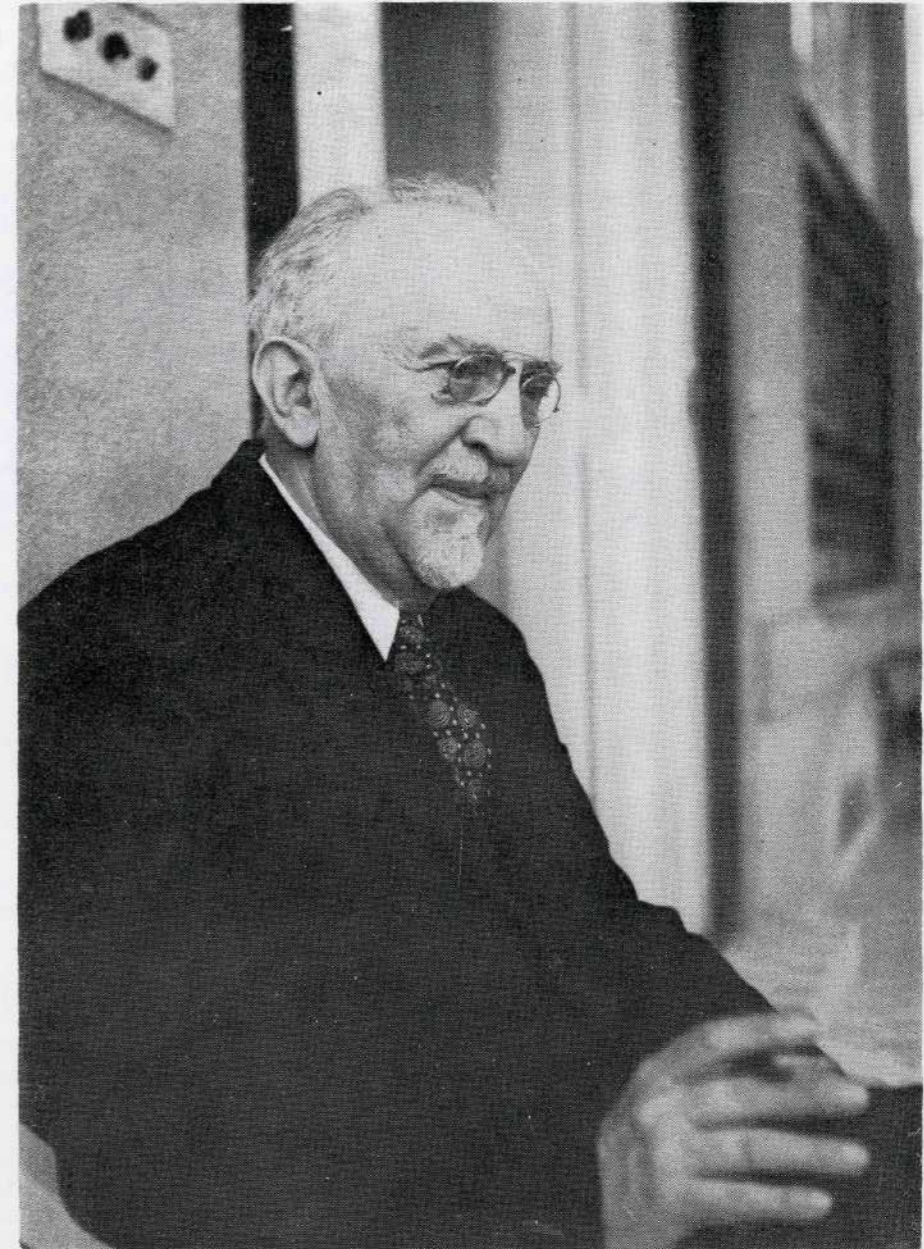
*Čujte me, čujte, djeco te naše drevne zemlje;
Dan pobjede nek bude dan ljubavi! – Nek dr'jemlje
Osvete duh! U tavnju
Noć pada mržnja stara. Strah leži na dnu groba.
– Ja gorim ko lomača na pragu novog doba
I vijest vam nosim slavnu.*

(Vladimir Nazor: Radost. – Kazano 3. IX. 1943. na priredbi u Otočcu.)

97. VLADIMIR NAZOR MEĐU PIONIRIMA (Zagreb, 30. V. 1947.)

PANO XLI.

98. SPOMENIK PJESNIKU I BORCU VLADIMIRU NAZORU u Tuškancu, u Za-
grebu, podignut 29. XII. 1972. u povodu 30-godišnjice pjesnikova odlaska u par-
tizane. (Djelo akademskog kipara Stjepana Gračana)

*Vladimir Nazor, predsjednik Prezidija Sabora
Narodne Republike Hrvatske, Zagreb, 1949.*

VITRINA XIV.

1. IVO KERDIĆ: PLAKETA VLADIMIRA NAZORA. – (Godine 1934. izradio je kipar Ivo Kerdić plaketu pjesnika.)
2. MEDALJA PEN KLUBA s kongresa u Dubrovniku 1933.
3. ORDEN »NARODNOG OSLOBODENJA«. – (Ovim je ordenom na temelju odluke AVNOJ-a Nazor bio odlikovan 24. IX. 1944. na otoku Visu.)
4. UVJERENJE kojim se potvrđuje da je Vladimir Nazor predsjednik ZAVNOH-a nosilac ordena »Narodnog oslobođenja« na temelju odluke AVNOJ-a od 24. IX. 1944.
5. ORDEN ZASLUGE ZA NAROD I. REDA. – (Ovim je ordenom odlukom Predsjedništva AVNOJ-a Vladimir Nazor bio odlikovan 26. VII. 1945.)
6. UVJERENJE kojim se potvrđuje da je Vladimir Nazor predsjednik ZAVNOH-a nosilac ordena »Zasluge za narod I. reda« na temelju odluke Predsjedništva AVNOJ-a od 26. VII. 1945.
7. LEGITIMACIJA VLADIMIRA NAZORA VIJEĆNIKA AVNOJ-a, izdana 20. IX. 1944.
8. LEGITIMACIJA PREDSEDNIKA ZAVNOH-a VLADIMIRA NAZORA, izdana 2. III. 1945.

VITRINA XV.

1. PROPUSNICA za Vladimira Nazora predsjednika ZAVNOH-a, za slobodno kretanje na području Dalmacije. (Propusnicu je izdalo Predsjedništvo ZAVNOH-a, Povjereništvo unutarnjih poslova, 2. III. 1945.)
2. LEGITIMACIJA VLADIMIRA NAZORA predsjednika Narodnog sabora Hrvatske, izdana u Zagrebu 28. VIII. 1945.
3. OSOBNA KARTA VLADIMIRA NAZORA, izdana 4. XII. 1945. od Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine FNR Jugoslavije, kojom se potvrđuje da je Nazor narodni poslanik.
4. OSOBNA KARTA VLADIMIRA NAZORA, izdana 12. XII. 1946. od Ustavotvornog sabora Narodne Republike Hrvatske, kojom se potvrđuje da je Nazor narodni zastupnik.
5. OSOBNA KARTA VLADIMIRA NAZORA, izdana 28. V. 1947. od Predsjedništva sabora Narodne Republike Hrvatske, kojom se potvrđuje da je Nazor narodni zastupnik.

6. BRZOJAV MARŠALA TITA (Beograd, 29. U. 1948), kojim čestita Vladimiru Nazoru 72. rođendan. – (Na poledini brzojava koncipirao je Nazor vlastitom rukom odgovor Maršalu Titu.)
7. LISTOVNI PAPIR sa službenim natpisom: »Vladimir Nazor, predsjednik Prezidijuma Sabora N.R.H.« i grbom SR Hrvatske.
8. POSJETNICA VLADIMIRA NAZORA, predsjednika Prezidijuma Sabora Narodne Republike Hrvatske.
9. ODLIKOVANJE NARODNE REPUBLIKE POLJSKE: »POLONIA RESTITUTA«.
10. ODLIKOVANJE REPUBLIKE ČEHOSLOVAČKE zvijezdom »Za slobodu« I. reda. (Prag, 15. III. 1948).
11. OSOBNI PREDMETI VLADIMIRA NAZORA. (Od Nazorovih osobnih predmeta kojima se služio za života izloženi su: naočale (štipac), naočale za sunce, dvije iule, dvije kutije za cigarete (posljednja je izrađena od aluminijskog materijala s urezanim natpisom: »Ratna uspomena sa Uisa 1944«.)

(Veći dio arhivske građe, naročito one rukopisne, od prvih Nazorovih izvornih lirskih koncepata do književnih zapisa na kraju života, izloženo je iz fundusa pjesnikove književne ostavštine, pohranjene u arhivu *Zavoda za književnost i teatrologiju* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Opatička ul. 18. Arhivska dokumentarna građa iz razdoblja NOB-a, posebno novine, listovi, brošure, partizanska glasila, programi, letci i plakati, izloženi su iz posjeda arhiva *Muzeja revolucije naroda Hrvatske* u Zagrebu, Trg žrtava fašizma bb.).